

Jelentés
a Kalocsai Fegyház és Börtönben
2012. július 11-12-én a Magyar Helsinki Bizottság munkatársai által tett látogatásról

A jelentésben a Helsinki Bizottság megfigyelői által leírt észrevételeket –, amelyek részben az intézet által rendelkezésre bocsátott adatokon alapulnak – a Kalocsai Fegyház és Börtön (intézet) munkatársai által tett felvetések (szürkén színezve, dőlt betűvel), valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP) által tett megjegyzések (sötétszürkén színezve, dőlt betűvel) követik. Ha az intézet vagy a BvOP által tett észrevételek alapján a Helsinki Bizottság javította, kiegészítette a szöveget, tekintettel arra, hogy egyetértett az intézet vagy a BvOP megállapításaival, akkor külön nem jeleztük a változtatást. Egyebekben érdemi változtatás nélkül közöljük az intézet és a BvOP észrevételeit.

A látogatás során az intézet vezetése és munkatársai a lehető legnagyobb mértékben segítettek a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek munkáját. Az intézet munkatársai külön kimutatást készítettek, amelyet a látogatás kezdetekor rendelkezésre bocsátottak (ebből az alábbiakban több adatot közlünk), és minden egyéb kért információt és dokumentumot megadtak. Az intézet minden részlegét, körletét lehetőségünk volt megtekinteni.

A Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásukat a Kalocsai Fegyház és Börtön parancsnokával a bv. osztály vezetőjével és az osztályvezető helyettesével való megbeszéléssel kezdték. Ezt követően a megfigyelők az intézet véletlenszerűen kiválasztott zárkáiba mentek, és az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (látó- és hallótávolságon kívül) folytattak beszélgetést. A látogatás második napján az előzetesen bejelentkezett fogvatartottakkal – szintén ellenőrzés nélkül – folytattak megbeszélést a megfigyelők. A fogvatartottaknak lehetőségük volt egészségügyi problémáikkal a Bizottság orvosához fordulni, aki felhatalmazás esetén betekintett az egészségügyi dokumentációba is. Az egyéni megbeszéléseket követően a megfigyelők tapasztalataikat – a fogvatartottak által adott felhatalmazás keretében – megosztották az intézet vezetésével.

I. Kiemelt fontosságú észrevételek

1. Jelentős túlszűfolttság

A büntetés-végrehajtás átlagos telítettségének az utóbbi időben tapasztalható drasztikus növekedése a kalocsai büntetés-végrehajtási intézetben is érezteti hatását, sőt, az itt tapasztalt emelkedés az országos átlagot szignifikánsan meghaladja. Míg a 2009-ben tett látogatás során 271 fogvatartott volt az intézetben, 2012-ben ez a szám 372-re emelkedett. Az intézet 240 fős befogadóképessége alapján, ez **155%-os telítettséget** jelent. Hogy érzékelhető legyen, hogy ez a gyakorlatban mit jelent: a kis, 8,8 m² alapterületű, kétemeletes ágygal, szekrénnyel, mosdóval, ülőkével, lavórral felszerelt zárkába két megfigyelő úgy tud belépni, hogy az egyik hely hiányában már nem igazán tud leülni, ha az egyik fogvatartott ágyára ül, akkor mozogni tulajdonképpen nem lehet a zárkában. Az alábbi képeken egy az ún. zárkacsarnokban található, a fentiekben jellemzett zárka látható.

A zárkacsarnok alsóbb emeletein a hasonló, 8,8 m² alapterületű zárkákban a fényviszonyok is igen rosszak, nappal jó időben is kifejezetten sötét van a (az alábbi képek ugyanolyan időszakban és külső fényviszonyok között készültek, mint a fenti fotók). A szellőzés elégtelen, egyes zárkákban nincs leválasztott vécé. A legalsó szinten helyezik el a nemdolgozó fogvatartottakat, így ők napi 23 órát töltenek ilyen körülmények között a zárkában akár harmadmagukkal.

Ugyancsak a zárkacsarnok területén vannak ún. nagyzárkák, amelyek alapterülete nagyságrendileg 20 m², 2 asztallal, szekrényekkel, ülőkékkel felszerelve. Az ablakok kisméretűek, ugyancsak rossz szellőzésűek.

A zárkacsarnok 2. és 3. emeletén 128 fogvatartott van, ők fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésüket töltik, három nevelő foglalkozik velük. További hét nevelő dolgozik az intézetben elhelyezett más fogvatartottakkal.

Az egyéb körülményeken túl, önmagában a jelentős mértékű zsúfoltság tömeges emberi jogsértést jelent a Szél kontra Magyarország¹ ügy fényében, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta: **a 4 m2 alatti tartós fogvatartás sérti az embertelen bánásmód tilalmát.** A Helsinki Bizottság megfigyelőinek becslése szerint számos zárkában 1 m2 szabad mozgástér sincs.

Magyarországon jelenleg három bv. intézet van kijelölve női fogvatartottak szabadságvesztés büntetésének letöltésére. A Kalocsai Fegyház és Börtön túlszűfolttségét egyrészt az országos fogvatartotti létszámnövekedés, másrészt a Kalocsai Konfekcióipari Kft. kiemelt varrási projektje (varrni tudó elítéltek kerültek ideszállításra) eredményezte. A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszám a 6/1996. IM rendelet 137 §. alapján került kijelölésre.

A büntetés-végrehajtási szervezet a vonatkozó jogszabályokban foglaltak szerint hajtja végre a szabadságelvonnással járó büntetéseket és intézkedéseket, kivétel nélkül a büntetés-végrehajtáson kívül eső hatóságok döntései alapján. Tekintettel arra, hogy befogadási és elhelyezési kötelezettségünk általános (a befogadás – jellemzően a fogvatartás jogszerűségével összefüggő – kritériumainak teljesülése esetén a bv. intézetnek nincs lehetősége megtagadni azt, például a túlszűfoltstagra hivatkozva) elmondható, hogy a bv. szervezetnek nincsen ráhatása, hogy mekkora, milyen összetételű létszámot kell elhelyeznie.

A büntetőpolitika változásai kapcsán az utóbbi években több párhuzamos kihívással szembesültünk a fogvatartottak elhelyezése terén.

Az előzetesen letartóztatottak számának, a büntetőügyek komplexitása miatt a letartóztatások tartamának növekedése miatt, célzott stratégiát (az úgynevezett telítettségkiegyensúlyozó programot) indítottunk el 2008 októberében. Ennek keretében a kiemelten zsúfolt, jellemzően kelet-magyarországi megyék bv. intézeteiből fogvatartottakat csoportosítunk át kevésbé telített bv. intézetekbe.

Hasonló probléma az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt elhelyezése, akik évtizedekre foglalják le a rendelkezésre álló szűkös kapacitásokat. A felülvizsgálati idők kitolódásával az elhelyezési lehetőségek jelentősen beszűkültek, ezért Belügyminiszter Úr célzott vizsgálatot rendelt el, ami alapján rövid-, közép-, és hosszú távú rendezési javaslatainkat is felterjesztettük.

Fentiekkel egyenértékű probléma a női elítéltek elhelyezése. Az egyes bv. intézetek alapító okiratai, továbbá az elhelyezésre irányadó normák alapján mindössze 3 végrehajtási helyen áll rendelkezésre ehhez a célhoz dedikált kapacitás: Kalocsai Fegyház és Börtön, Heves Megyei Bv. Intézet (kijelölt körletrész), Pálhalmai Országos Bv. Intézet (kijelölt objektum).

Fentiek mellett jelentősebb számban csak a Fővárosi Bv. Intézet II. számú (Budapest II. Gyorskocsi utca) objektumában lehet női fogvatartottakat elhelyezni, ahol egy elhelyezési szint áll rendelkezésre.

A női fogvatartottak létszámának növekedéséhez igazodva (és feltételezve az állomány további bővülését) a büntetés-végrehajtás a belső kapacitások átcsoportosításával igyekszik a fenti végrehajtási helyek telítettségét csökkenteni. Ennek keretében a Fővárosi Bv. Intézetben egy további szintet átminősítettek férfiről női fogvatartásra. Az elhelyezés központi koordinációja során az egyes megyei intézetekben rendszeresen „visszatartunk” női elítélteket, amíg a végrehajtó intézetben a létszámviszonyok valamelyest normalizálódnak.

A három női intézet (Kalocsa – Eger – Pálhalma, Mélykút) között rendszeres átcsoportosításokat szervezünk, mellyel a befogadóképességhez mért telítettségi szint minden végrehajtási helyen egységes, ezzel elkerüljük a kiugróan rossz elhelyezési körülmények kialakulását.

Megvalósíthatósági vizsgálat alatt áll egy vidéki intézetben egy külön női körletrész kialakítása, ami további mintegy 30 fő elhelyezést biztosítana.

A büntetés-végrehajtás elkötelezett továbbá az irányban, hogy a Kormány által rendeletileg is támogatott férőhelybővítés során mihamarabb újabb bv. objektumok, intézetek létesüljenek, melyek közül 200 férőhelyet női fogvatartáshoz kell rendelni.

¹ Az Európai Emberi Jogi Bíróság Magyarországra vonatkozó döntéseinek – így a Szél kontra Magyarország ügynek – a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által készített fordítása elérhető itt: www.kormany.hu/download/0/dd/90000/Az_Emberi_Jogok_Europai_Birosaganak_határozatai_20120511.zip.

2. Nyugtatószerek túlzott használata

A másik – a megfigyelők döbbenetét kiváltó – tapasztalat az volt, hogy több fogvatartott laikus számára is jól látható totálisan **szedált, szinte öntudatlan, valódi kommunikációra alkalmatlan állapotban** volt. Nyugtatókat az IMEI vagy pszichiáter szakorvos javaslatára adnak az intézet egészségügyi részlegén dolgozó munkatársai, a gyógyszerezésre vonatkozó javaslatot azonban nincs lehetőségük felülbírálni, avagy a fogvatartottat eltérő jellegű vagy kevésbé erős hatásokkal járó kezelésnek alávetni akkor sem, ha ez adott esetben meglátásuk szerint is indokolt lenne. Az intézet vezetése elmondta, hogy álláspontja szerint több fogvatartottat pszichiátriai állapota miatt az IMEI-ben kellene elhelyezni. Ezen fogvatartottak a személyi állomány részéről rengeteg figyelmet, munkaerőt igényelnek, amit a bv. intézet jelentős zsúfoltsága következtében a személyzetre is háruló jelentős munkateher miatt kifejezetten nehéz megoldani. Emberi jogi szempontból a megfigyelők álláspontja szerint az önmagát lényegileg ellátni képtelen, kommunikálni nem tudó fogvatartottak normál börtönkörülmények közötti fogvatartása szintén nemzetközi **emberi jogi normák sérelmét** jelenti.

A vezetés tájékoztatása szerint a mentális és pszichoszociális problémákkal küzdő, büntetésüket töltő olyan fogvatartottakat, akik kezelése egy nyitott jellegű rezsimben nem megoldható, a gyógyító-nevelő részlegben nem lehet elhelyezni. Ez visszasságot okoz abban az esetben, ha a fogvatartott egészségügyi állapota szükségessé tenné a gyógyító-nevelő részlegen való elhelyezést.

A Kalocsai Fegyház és Börtönben – és más bv. intézetekben – végzett egészségügyi szakterületi ellenőrzések során szerzett tapasztalataink nem támasztják alá, hogy a fogvatartottak „... laikus számára is jól látható totálisan szedált, szinte öntudatlan, valódi kommunikációra alkalmatlan állapotban” lettek volna. [...] Sajnos visszaélések – a szabályos, személyre szóló, ellenőrzött gyógyszerosztás, egyéb biztonsági intézkedések mellett is – előfordulhatnak. A jelentésben megfogalmazott állapot észlelése esetén a szükséges egészségügyi ellátásokra minden esetben intézkedés történik.

A pszichiátriai készítmények adagolását, amelyeket pszichiáter szakorvos javasol a beteg rendszeres szakorvosi ellenőrzése mellett, az intézet egészségügyi alapellátó szolgálatának valóban nem célszerű felülbírálnia. A Kalocsai Fegyház és Börtön annyiban jobb helyzetben van azonban, hogy a helyszínen is rendelkezésre áll pszichiátriai szakellátást biztosító szakorvos, aki konzílium keretében javasolhat terápia-módosítást, továbbá az alapellátó orvos a tervezett kontrollvizsgálatokon kívül is kérheti szükség esetén az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (a továbbiakban: IMEI) történő soron kívüli szakvizsgálatot, terápia-módosítást a saját vizsgálati tapasztalatai alapján.

A bv. intézet minden – biztonsági szakterületet érintő – kérdést a hatályban lévő törvényeknek megfelelően kezelte. Az elhelyezésbeli körülmények, a zsúfoltságból adódó teher, az ország többi régi építésű börtönépületében zajló büntetés-végrehajtási munkának is a fő jellemzője. A differenciálásból adódó visszasságok (pl. mentális problémákkal küzdő fogvatartott nyitott részlegen való elhelyezési nehézsége), vagy a nyugtatószerek használatával kapcsolatos gondok miatt adódó megoldásmódok – melyek ugyan valóban felvetik nemzetközi emberi jogi normák kérdését – csakis a büntetés-végrehajtás jellemzőit figyelembe véve, annak biztonsága szempontjából értékelhetőek, s csak ezen ismérv szem előtt tartásával hasznosíthatjuk a Magyar Helsinki Bizottság ajánlásait.

II. A megfigyelés részletes, általános jellegű tapasztalatai²

1. Az intézet alapadatai

A Kalocsai Fegyház és Börtön 1898-ban fogházként kezdte meg működését. A fogházban 49 egyszemélyes zárkát, 14 öt fős zárkát alakítottak ki. A fogház **befogadóképességét 130 főben jelölték meg** (115 egészséges férfi és 15 egészséges nő számára biztosítottak elhelyezést). További 8 sötétzárkát alakítottak ki a „nem alkalmazkodó rabok” részére, valamint kórházi részleget különítettek el. 1950-ben került sor a Márianosztrai Női Börtön Kalocsára történő átköltöztetésére, ettől kezdve az intézet a női elítéltek büntetését hajtotta végre. A fogvatartottak foglalkoztatására varrodát, majd különböző egyéb tevékenységi lehetőségeket (vegyesipari, hímzőrészleg, mezőgazdasági munka) biztosítottak. Az intézet 1979-től Kalocsai Fegyház és Börtön elnevezéssel működik.

A bv.intézet

- a fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztés büntetésre ítélt,
- az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt,
- a gyógyító-nevelő
- átmeneti csoportba sorolt

női elítélteket, valamint

- a Kalocsai Városi Bíróság rendelkezése alapján elrendelt **előzetes letartóztatottakat**,
- a bv. intézet fenntartási munkáinak elvégzése céljából börtön fokozatú **férfi elítélteket** fogad be.

Az intézetben kábítószer-prevenációs csoport működik, valamint itt kell biztosítani a női fogvatartottak kábítószer-függőséget gyógyító kezelését, a kábítószer használatot kezelő más ellátásban, vagy megelőző felvilágosító szolgáltatásban való részvételét.

2. A személyi állomány létszáma kategóriák szerint

Vezetőség (parancsnoki törzs)	8 fő	4,37%
Adminisztratív (gazd., informatika, személyügyi oszt.)	32 fő	17,49%
Őrszolgálat (bizt., bv. osztály)	89 fő	48,63%
Orvos	1 fő	0,55%
Ápolók	6 fő	3,28%
Egyéb (kft., takarító)	47 fő	25,68%
Összesen	183 fő	100%

Az Kalocsai Fegyház és Börtön vezetése a személyes megbeszélés során jelezte, hogy a **személyi állomány létszáma nem áll arányban a zsúfoltság növekedésével és az ellátandó feladatokkal**. A jelentésben már fentebb is említett különleges fogvatartotti esetek tovább csökkentik a már egyébként is leterhelt személyzet túróképességét.

A megfigyelők álláspontja szerint e panasz nemcsak aktuális vagy rövidtávú konfliktusokat, nehézségeket okoz a személyi állomány fogvatartottakkal kapcsolatos munkája színvonalát, szakszerűségét és a munkaterhet illetően, hanem **hosszú távon** – különös tekintettel a zsúfoltság további növekedése fényében – éles, **nehezen kezelhető helyzeteket** eredményezhet. A túlszúfoltság értelemszerűen a bv. személyzetet is aránytalanul terheli, mentálisan kezelhetetlen teher ennyi fogvatartottra felügyelni, nem is szólva az intézet által ellátandó nevelési, reintegrációs feladatokról.

² A II. részben leírt adatok, információk jelentős részben a bv. intézet által közöltek alapján, azok helytállóságát a megfigyelők külön nem ellenőrizték. Az intézeti adatokat követően a megfigyelők tapasztalatait, javaslatait írtuk le.

A Magyar Helsinki Bizottság véleménye szerint a kérdés kezelésének leginkább hatékony módja a végrehajtandó szabadságvesztés büntetés **alternatív szankciókkal** történő kiváltása lenne. A bv. intézet vezetése további – jogos – problémaként jelezte, hogy a felügyelőknek, nevelőknek nincs lehetőségük **szakmai készségfejlesztésben, szupervízióban** való részvételre, amely módszertani eszközöket biztosítana a – akár mentális nehézségekkel küzdő – fogvatartottak kezelésére, a szakmai kiégés megelőzésére.

3. Fogvatartotti létszám

Az intézet teljes befogadó képessége	240 fő
Az intézetben fogva tartottak tényleges száma a látogatás napján	372 fő
Átlagos telítettség a látogatás napján	155 %

A túlszűfolttsággal kapcsolatos aggályokat lásd az I. részben.

A bv. intézet vezetése elmondta, hogy a látogatás időszakában nagyságrendileg **tíz személlyel van sok probléma**. Köztük van olyan, aki többször támadott meg felügyelőt, van, aki leköpi a személyi állomány tagjait, és „extrém fajgyűlölő” is. E fogvatartottak miatt – a vezetés elmondása szerint – a többi, átlagos magatartású fogvatartottra kevesebb figyelem, energia jut.

A Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (BvOP) Egészségügyi Főosztálya **folytasson célzott vizsgálatot** az egyes bv. intézetek által jelzett olyan fogvatartottak körében, akik **normál börtönkörülmények között nem vagy csak rendkívüli erőfeszítések árán kezelhetők**, így mérje fel a fennálló helyzetet és dolgozzon ki megoldási javaslatot annak kezelésére. A Magyar Helsinki Bizottság felhívja a figyelmet arra, hogy álláspontja szerint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (IMEI) való gyógykezelés – tekintettel az ott alkalmazott, igencsak kifogásolható módszerekre³ – sem lenne megoldás pszichiátriai problémák enyhítésére, legfeljebb a személyi állomány munkaterhének enyhítését segítené.

Egyetértünk a Helsinki Bizottság megállapításával, viszont saját hatáskörben intézkedési lehetőségünk nincs, viszont a többi elítélre nem kevesebb figyelem jut, hanem értékesebb szakmai tevékenységet tudna folytatni a velük foglalkozó személyi állomány, amennyiben ez a kb. 10 fő fogvatartott nem a Kalocsai Fegyház és Börtönben lenne elhelyezve.

4. Fogvatartotti csoportok

- Végrehajtási fokozat szerint és az előzetesen letartóztatottak és a látogatás napján megőrzésen lévők száma

Fegyház	131 fő	35,56%
Börtön	183 fő	49,73%
Fogház	17 fő	4,62%
Előzetesen letartóztatott	37 fő	10,1%
Összesen	368 fő	100%

A látogatás hetében további 4 megőrzésen lévő fogvatartottat helyeztek el az intézetben, így összesen 372 fogvatartott volt az intézetben. Az alábbiakban 372 fő tekintetében számoltuk ki az arányszámokat, ha ez nem így történt, azt jeleztük.

- Biztonsági csoportba sorolás szerint

I.	1 fő	0,27%
II.	31 fő	8,34 %

³ Egy a Helsinki Bizottság ügyvédje által képviselt személy számára az elsőfokú bíróság a közelmúltban ítélt meg 5 millió forintos kártérítést az IMEI-ben alkalmazott módszerek miatt. Az ügyről szóló sajtóközlemény itt elérhető: <http://helsinki.hu/borton-pszichiatrian-sem-alkalmazhato-kemiai-kenyszerubbonny>.

III.	325 fő	87,36%
IV.	15 fő	4,03%
Összesen	372 fő	100%

A fenti táblázat alapján láthatjuk, hogy a fogvatartottak csaknem 90%-át a **III. biztonsági csoportba sorolták. Ez rendkívül magas arány.** E magas szám akár a biztonsági csoportba sorolás felülvizsgálatát is indokolhatja, a fogvatartottak érdekén túl arra való tekintettel is, hogy a kevésbé szigorú biztonsági csoportba sorolás a személyi állomány terheit is csökkentheti.

A biztonsági csoportba sorolást a 6/1996. IM rendelet 42. §, 43.§, 44.§ szabályozza. A 2011. évben a Bv.B.4798/2011/I-II. ügyészi vizsgálat keretében ellenőrizték a Kalocsai Fegyház és Börtönben ennek betartását. A vizsgálat nem tárt fel semmilyen jellegű hiányosságot, rendellenességet.

- Specifikus csoportok szerint

		a specifikus csoportban lévők számához képest	az összes (372) fogvatartotthoz képest
Drogprevenációs részleg	5 fő	12,82%	0,13%
Gyógyító-nevelő csoport	18 fő	46,15%	0,48%
Átmeneti csoport	9 fő	23,08%	0,24%
Enyhébb végrehajtási szabályok alatt állók	7 fő	17,95%	0,18%
Összesen	39 fő	100%	1,03%

Az intézetben **enyhébb rezsimű csoportban** a fogvatartottak alig több mint **1%-a** van. Ez meglehetősen alacsony arány. Nyilvánvalóan az enyhébb rezsimű csoportokba sorolást a jogszabály keretei között lehet érvényesíteni, kérdés, hogy az intézet e kereteket a lehető legteljesebb mértékben kihasználja-e. A látogatás során a Helsinki Bizottság megfigyelőinek tapasztalata szerint a drogprevenációs részleg nem teljes kihasználtsággal működik, a zárkában biztosított 9 férőhelyen összesen 4 fogvatartottat helyeztek el. A jogszabályban meghatározottakon túl is adódhatnak olyan lehetőségek (pl. egyfajta jutalomként nyitott fegyház körlet, stb.), amelyek a zsúfoltság okozta hátrányokat enyhíthetik.

A drogprevenációs részlegbe a létszámfeltöltés érdekében a fogvatartottak behelyezése folyamatban van.

A **gyógyító-nevelő csoportban** elhelyezett egyik fogvatartott elmondása szerint a körülmények megfelelőbbek, a rezsim kevésbé szigorú (nyitva van a zárkaajtó, mindennap van fürdés, bármikor ki lehet menni a nevelőhöz). A csoport zárkái közül egyesek kb. 8 m2 alapterületűek (lásd alább a bal oldali képet), ahol olykor 3 fogvatartottat is elhelyeznek (így ebben az esetben sincs meg a nemzetközileg elfogadott minimális mozgástér). Ez a zsúfoltság különösen negatív hatással lehet a csoportban elhelyezett sérülékenyebb fogvatartottakra, amit némileg ellensúlyozhat a nyitottabb rezsim. A nagyobb alapterületű zárka kellemesebb elhelyezési helyszínnek tűnik (lásd alább a jobb oldali képet).

Külföldi	6 fő	0,16%
Megőrzésen	4 fő	0,11%

Az intézet vezetésének szóbeli tájékoztatása szerint a látogatáskor **nem volt olyan külföldi fogvatartott, aki nem beszélt volna a magyar nyelvet**, így nincs is szükség más bánásmódra.

▪ Nemek szerint

Nő	353 fő	69%
Férfi	15 fő	4%
Összesen	368	100%

5. Speciális helyzetek, esetek

Az bv. intézet tájékoztatása szerint nem alakítottak ki **különleges biztonságú zárkát** (kbz), ugyanakkor a megfigyelők tapasztalatai szerint legalább egy olyan fogvatartott van, akit hosszabb idő óta (információink szerint több mint egy éve) a különleges biztonságú zárkához hasonló körülmények (egyszemélyes elhelyezés, teljes izoláció, folyamatos bilincselés) között tartanak fogva egy leromlott állapotú, sivár, rossz világítású zárkában. A fogvatartott a jogszabályi rendelkezések alapján magánál tarthat bizonyos tárgyakat, azonban e lehetőséget ő nem használja ki, körülményei ezáltal még rosszabbak.

A **kvázi kbz körülmények között fogvatartott nőnek** laikus számára is érzékelhető pszichológiai, pszichiátriai problémái vannak, amelyeket láthatóan nem tud kezelni a bv. intézet. Az ő vonatkozásában is felmerül az embertelen bánásmód veszélye. Az intézet vezetésének tájékoztatása szerint a fogvatartott az IMEI-be történő átszállítása és kényszergyógykezeltté történő nyilvánítása érdekében tettek lépéseket. A fogvatartott kezelése érdekében – minden bizonnyal – a leginkább megfelelő módszer a rendszeres és szakszerű pszichiátriai kezelés, a totális izoláció felszámolása lenne.

A magánelzárás fenytés és fegyelmi elkülönítés végrehajtására kialakított zárkák a bv. intézet zárkacsarnokának földszintjén, az ebédlő mellett, elhatárolt részen vannak. Ezek a zárkák rendkívül leromlott, rossz állapotúak, elhanyagoltak.

Rendkívüli haláleset 2011-ben és 2012-ben nem történt.

Bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény miatt a 2011. évben 8 esetben indult eljárás, melyből 5 zárult le. Ezekben az esetekben az ügyész megszüntette a nyomozást. Három esetben az eljárás folyamatban van.

6. A fogvatartottakkal való bánásmód

▪ Kényszerítő eszközök használata

Testi kényszer	21 alkalom	55,3%
Testi kényszer és bilincs	17 alkalom	44,7%
Összesen	38 alkalom	100%

▪ A kényszerítő eszközök alkalmazását szükségessé tevő okok

Utasítás megtagadása	9 eset	23,68%
Elítélttárs bántalmazása	8 eset	21,05%
Dühöngő, ön- és közveszélyes magatartás	8 eset	21,05%
Ellenszegülés és támadás elhárítása	7 eset	18,42%
Önkárosító magatartás	2 eset	5,26%
Verekedés megszüntetése	1 eset	2,63%
Intézkedéssel szembeni ellenszegülés	1 eset	2,63%
Rongálás	1 eset	2,63%
Intézet rendjét veszélyeztető magatartás	1 eset	2,63%
Összesen	38 eset	100%

6.1. Bántalmazás

Több fogvatartott számolt be **bántalmazásról**. Ezek túlnyomó többségében – három kivételével – olyan esetek voltak, amelyek **nem őket érintették személy szerint**, csak a bántalmazás következményeit (pl. lágy részek fájlalása) látták, hallották az ütések hangját vagy fogvatartott-társuk panaszából értesültek a bántalmazásról. A fogvatartottak kizárólag férfi felügyelőkre panaszkodtak, a női őrkkel szemben nem merült fel kifogás. Négy bántalmazó felügyelőt neveztek meg a fogvatartottak beceneven vagy vezetéknevvel, de személyesen, névvel senki nem vállalta a nyilatkozattételt.

A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a parancsnok – továbbra is – minden esetben, mikor bántalmazásról tudomást szerez, **tegyen feljelentést** az illetékes nyomozó hatóságnál. Abban az esetben is indokolt a személyzet feljelentett tagjára **fokozottan ügyelni**, ha valaki ellen több panasz érkezett, de egy ügyben sem született marasztaló döntés, ugyanis annak eséllyel van oka, ha mindig ugyanarra a személyre panaszkodnak.

Bármilyen jellegű bántalmazásra az intézet a feljelentést minden esetben megteszi.

6.2. Szexuális visszaélés gyanúja

Egyes fogvatartottak elmondása szerint néhány felügyelő túl hosszán figyeli őket a zárkaajtó nyílásán keresztül, amelynek semmilyen más indokát nem találják, mint azt, hogy az adott **felügyelő megleszi** őket.

Javasoljuk, hogy a fogvatartottak **anonim módon jelezhessék**, hogy mely felügyelők ellen emelnek panaszt leskelődés miatt, és javasoljuk, hogy a folyosókon elhelyezett kamerák felvételeinek visszánézésével vizsgálják ki az anonim panaszokat. Javasolt külön felhívni a fogvatartottak figyelmét arra, hogy – ahogy a parancsnok a látogatás végén ezt jelezte is – amennyiben a probléma valós, azzal szemben határozottan fellép az intézet vezetése.

Bármilyen jellegű panasszal él a fogvatartott, azt az intézet kivizsgálja, és a feljelentést megteszi az illetékes szervnél.

6.3. Lealacsonyító beszéd és megalázó bánásmód

A felügyelők által alkalmazott bánásmódot, **tiszteletlen beszédet** is több fogvatartott kifogásolta. Elmondták, hogy gyakran előfordul, hogy tegezik őket a felügyelők, vagy kifejezetten durván beszélnek velük, szidalmaznak őket. Több fogvatartott számolt be arról, hogy egyes nővérek (kb. 4 személy) durván, megalázóan beszélnek (kiabálnak, sértegetnek) a fogvatartottakkal. Roma származású fogvatartottak arról számoltak be, hogy egyes felügyelők és nővérek **rasszista és lealacsonyító** megjegyzésekkel illetik őket nemzetiségi hovatartozásuk miatt. Más fogvatartottak arról számoltak be, hogy egyes felügyelők nem tudnak uralkodni az indulataikon, és rájuk vágják a zárkák ajtaját, valamint durva, lealacsonyító megjegyzéseket tesznek (pl. „sokkolóval kellene az összes fogvatartottal elbánni”).

Egy fogvatartott elmondása szerint kötelező zárkaellenőrzések („hippi”) során a női felügyelők előtt teljesen meztelenre kell vetkőzniük, és meztelenül le kell guggolniuk. E gyakorlat létezését a bv. intézet vezetése a személyes megbeszélés során határozottan tagadta.

Javasoljuk, hogy a parancsnok minden esetben, mikor lealacsonyító beszédről vagy megalázó bánásmódról szerez tudomást, a jogsértéstől függően **tegyen feljelentést**, vagy kezdeményezzen **fegyelmi eljárást** a személyi állomány tagjával szemben. Javasoljuk továbbá, hogy vizsgálják meg a meztelenül történő leguggoltatás valóságtartalmát és indokoltságát.

Bármilyen jellegű panasszal él a fogvatartott, azt köteles az intézet kivizsgálni, az illetékes szervnél a feljelentést megtenni, és az érintett személlyel szemben fegyelmi eljárást kezdeményezni.

6.4. Kollektív büntetések alkalmazása

A fogvatartottak egy részének elmondása szerint a börtön személyzete olyan fogvatartottaknak is **hátrányt okoz, akik nem sértették meg a bv. intézet rendjét**. A beszámolók szerint gyakori, hogy a sorakoztatásoknál, vonulásoknál vagy az étkezőben hangoskodó fogvatartottak elnémítása érdekében az összes felsorakoztatott fogvatartottat a folyosón állva, vagy az étkezdében ülve fél órán át várakoztatják, míg a zaj el nem csitul. Egyes fogvatartottak elmondása szerint ez olykor hetente háromszor is előfordul.

Javasoljuk, hogy a bv. intézeten belül is **csak az egyéni büntetés és fegyelmezés** elvét alkalmazzák, és amennyiben a fegyelmet sértő személyét nem lehet egyértelműen megállapítani, ne alkalmazzanak semmilyen szankciót.

A kollektív büntetést az intézet vezetése nem engedélyezi, kifejezetten tiltja.

Az intézeti állásponttal egyetértve, megállapítható, hogy amennyiben a vezetés tudomására jut a bánásmód bármilyen, meg nem engedett formája, az ügyet kivizsgálják és megteszik a szükséges intézkedéseket a kedvezőtlen jelenség megszüntetése érdekében. Több esetben a fogvatartottak a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságára is fordulnak a bizottság által tapasztalt panaszokkal. Ilyenkor központi intézkedések is születnek az érintett szakterületek bevonásával, valamint ellenőrzések is történnek a hiányosságok felderítése és kizárása céljából.

7. Fizikai körülmények

7.1. Zsúfoltság

A hatályos magyar szabályozás értelmében már csak **„lehetőség szerint” kell mozgás- és légtérrel biztosítani** a fogvatartottak részére zárkájukban. A jogalkotó e megoldással kívánta kezelni azt a korábbi helyzetet, hogy a szigorodó büntetőpolitika eredményeként növekvő börtönnépesség tagjai számára fizikailag nem tudták biztosítani a korábbi jogszabályban előírt 3 illetve 3,5 (egyéni elhelyezés esetén a 6) m² mozgásteret, illetve légtérrel. A jogszabályváltozás következtében a fennálló helyzet, azaz az, hogy sok fogvatartott rendelkezésére a korábban meghatározottnál kevesebb tér jut, **megfelel a magyar szabályozásnak, azonban a nemzetközi sztenderdekkel ellentétes.**

A Kalocsai Fegyház és Börtön **telítettsége** a Helsinki Bizottság látogatásának napján **155%-os** volt. A bv. intézetnek nincs nyilvántartása arról, hogy évente átlagosan hány fogvatartott, illetve zárka vonatkozásában nem teljesül a korábban hatályos jogszabályban és egyes nemzetközi szervezetek által felállított sztenderdekben meghatározott minimális 3,5-4 m² mozgástér.

Az intézet ún. zárkacsarnokának második és harmadik emelete kisméretű zárkáiban (egy ilyen látható a fenti fényképen is) és az étkezde szintjén található zárkáiban, amelyek alapterülete 8,8 m² 4 fogvatartottat helyez el az intézet. Ezekben a zárkáiban nincs a jogszabályi előírásoknak megfelelő, elkülönített, külön szellőzésű WC, azt csak függönnyel választják el a lakótértől. Az intézetben összesen 46 ilyen zárka van. A két emeletes ágy kb. 4 m² helyet foglal, az szekrények és az asztal további mozgásteret vesznek el. Végül fejenként fél négyzetméternyi mozgástér marad a zárkában élők számára. Ennek következtében a fogvatartottak a zárkán tartózkodásukkor az ágyon görnyedve kénytelenek az időt tölteni. E körülmények az eleve embertelen bánásmódot megalapozó mozgástér hiányán túl különösen negatív hatással van azokra a fogvatartottakra, akik nem dolgoznak, így akár a nap 23 óráját harmadmagukkal töltik a zárkában.

A zsúfoltságot a fogvatartottak nehezen viselik, **többen kifogásolták** ezt. Több fogvatartott is a **bitumenes padló** – feltételezett – egészségkárosító hatását kifogásolta.

7.2. Zárkaajtók nyitva tartása

A zárkaajtókat a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően tartják nyitva, illetve zárva az intézetben. Erre vonatkozóan a fogvatartottaktól **nem érkezett panasz**. A nyári **hőségre** való tekintettel a zárkacsarnok ajtóit napközben nyitva tartják a parancsnoki engedély alapján. Ugyanakkor néhány fogvatartott kifogásolta, hogy a hőségre nem minden esetben voltak tekintettel a felügyelők, többször bezárták az ajtókat az általános jellegű parancsnoki rendelkezés ellenére, és a zárkaajtók zárása további fülledtséget okozott a melegben.

Egyes fogvatartottak kifogásolták zárkájuk **rossz szellőzését**. Ezt a kisméretű ablakok, azok csupán résnyire történő nyitási lehetősége, valamint a látásgátlók, rácsok használata okozza. A hőségben a hőmérséklet a rossz szellőzés miatt – még a nyitott ajtajú zárkáiban is – nehezen volt elviselhető.

Az ablakok rossz szellőzését maximum méretük okozhatják, a látásgátlók és a rácsok a szellőzést nem befolyásolják.

7.3. Szabadlevegőn tartózkodás

A szabadlevegőn tartózkodást az elkülönítési szabályok figyelembevételével valamennyi fogvatartott részére biztosítja az intézet. Ezzel kapcsolatos **megjegyzés nem érkezett** a megfigyelőkhöz.

7.4. Tisztálkodási lehetőség

A fürdési lehetőséget a bv. intézet a központi fürdőhelyiségben illetve a 4-es számú szolgálati helyen lévő fürdőben biztosítja. A kft.-nél – egyes munkabeosztásokban – dolgozó és a nem dolgozó fogvatartottaknak **hetente két alkalommal** van lehetőségük zuhanyozni. Az intézeti konyhán, a mosodában és a raktárban foglalkoztatott fogvatartottak a munkahely területén **naponta fürödhetnek**. Az ún. „szennyező munkaterületen” (pl. külső mezőgazdasági munkáltatás, a kft.-nél a szabászatban) foglalkoztatottak napi rendszerességgel, a szállításba kerülők az utazást megelőző napon zuhanyozhatnak. Egészségügyi okok miatt az intézeti orvos gyakoribb fürdési lehetőséget biztosíthat.

A fürdés időtartama 10-15 perc. Melegvíz kellő mennyiségben áll rendelkezésre a tisztálkodáshoz, és valamennyi zárkában van folyamatos (meleg)víz ellátás.

Több dolgozó fogvatartott **kifogásolta, hogy a napi fürdés lehetőségét az intézet nem a munkavégzés gyakorlati körülményei alapján határozza meg**. Így például a kft. varrodájában a szabászatban dolgozók naponta, míg vasalást végzők csak heti kétszer fürödhetnek, noha munkájuk kemény fizikai, ráadásul a vasaló által kibocsátott hő izzadást okoz, amely szükségesség tenné a napi fürdést. A kft. igazgatója támogatná, hogy valamennyi dolgozó naponta fürödhessen, azonban állítása szerint erre nincs befolyása, mert a fürdés gyakoriságát a bv. intézet határozza meg. Egyes fogvatartottak szerint azonban a börtönvezetés azzal érvelt a napi fürdés bevezetésével szemben, hogy ez csak akkor lenne lehetséges, ha a kft. kifizeti a keletkező vízfogyasztás-többletet.

Több fogvatartott jelezte azt is, hogy a **fürdő rendkívül leromlott, elhanyagolt állapotban** van. A Helsinki Bizottság megfigyelőinek – köztük az orvos – javaslata, hogy **valamennyi dolgozó fogvatartottnak tegyék lehetővé a napi rendszerességű fürdést**. Elképzelhető, hogy ezen intézkedés a munkavégzésre irányuló motivációt is növelné, hiszen nem kellene a fogvatartottnak a munkavégzés kellemetlen higiénés következményeitől tartania, ugyanakkor a rendkívül alacsony – levonások utáni havi egy-kétezer forintos (ld. alább) – munkadíj mellett a napi fürdési lehetőség is a munka elismerésének lenne tekinthető.

A fürdés lebonyolítását a napirend szabályozza. Attól eltérni csak intézetparancsnoki engedéllyel lehet. Minden egyes zárka rendelkezik melegvíz ellátással és lavórral, így a mosakodás mindenki számára megoldott. A melegre való tekintettel – nyári időszakokban – az intézetparancsnok külön fürdési lehetőséget biztosított minden fogvatartott részére.

A fürdő több millió forint értékben lett felújítva 2011-ben, annak tisztántartására pedig minden esetben fokozott figyelmet fordítunk.

8. Tájékoztatás

A bv. intézet **befogadáskor** tájékoztatja a fogvatartottakat a tűz- és balesetvédelmi előírásokról, a kényszerítő eszközök használatának feltételeiről és a kapcsolattartási szabályokról. A fogvatartottak részletes tájékoztatást kapnak jogaikról és a kötelességeikről. A tájékoztatás a tájékoztató átadásával és annak aláíratásával történik.

Az intézet tájékoztatása szerint eddig soha nem helyeztek el olyan fogvatartottat, aki legalább kis mértékben **ne beszélt volna magyarul**, ezért nyelvi problémák még soha nem adódtak. Ha magyarul nem beszélő fogvatartott érkezne, akkor a bv. intézet munkatársai angol, német, lovári, orosz nyelven tudnának kommunikálni vele.

Arra vonatkozóan nem kaptunk információt, hogy az értő olvasásra nem képes vagy analfabéta fogvatartottakat miként tájékoztatja az intézet a tájékoztató átadása helyett.

A Bizottság megfigyelői javasolják, hogy a fogvatartotti jogokról és kötelezettségekről szóló tájékoztatás ne csak formális legyen, hanem az adott fogvatartott számára szóban, a számára érthető formában és mélységben történjen meg. Ez különösen igaz az olvasási nehézségekkel küzdő fogvatartottak tekintetében.

Az intézet könyvtárában – több nyelven – elérhetőek a fogvatartottakra vonatkozó **legfontosabb jogszabályok**.

9. Étkezés

Az intézet diétás, tejérzékeny, méz-, tojásmentes **diétát** és cukorbetegek számára megfelelő étrendet biztosít. A látogatás idején nem volt olyan fogvatartott, aki vallási okok miatt más étrend szerint étkezett.

Az étkezéssel kapcsolatban elsősorban a munkavégzés időbeosztásának függvényében érkeztek panaszok a megfigyelőkhöz (ezeket lásd alább).

A fogvatartottak panaszolták, hogy **kevés az étel mennyisége**, különösen a dolgozó fogvatartottak számára, állításuk szerint **gyümölcsöt csak ritkán kapnak**, jellemzően hetente egyszer egy almát. A hiányos ellátást a bolt magas árai miatt nehezen pótolják a fogvatartottak.

Az étel mennyiségét, azon belül is a kenyér és a hús minimum értékét az (1-1/3/2012) országos parancsnoki intézkedés határozza meg, amelytől az intézet pozitív irányban tér el. Gyümölcsöt (barack, szőlő, alma, körte, kivi, banán, narancs, stb.) hetente kettő-három alkalommal kapnak a fogvatartottak, így a jelentésben tett „gyümölcsöt csak ritkán kapnak, jellemzően hetente egyszer egy almát” állítás nem fedi a valóságot. Ezen kívül a cukorbeteg, betegségükre tekintettel külön étrend-kiegészítésként mindennap kapnak külön almát.

A fogvatartottak ételmezése esetében a napi minimum kalóriaszükségletet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII.12.) IM rendelet határozza meg, a napi étkezések alatt a fogvatartottak részére kiadandó hús és kenyér mennyiségét pedig az ételmezési ellátás és gazdálkodás rendjéről szóló 1-1/3/2012. OP intézkedés külön szabályozza. A 2012. évben bevezetésre került új ételmezési program a működése során jelzi a felhasználó részére, ha a megengedettnél alacsonyabb napi kalóriamennyiségű étlap került tervezésre, emiatt már a tervezés folyamata során kiküszöbölésre kerülnek az étel beltartalmi értékeivel (kalória, nyersrost, fehérje, zsír, szénhidrát tartalom) kapcsolatos ellentmondások. A reggeli és ebéd között eltelt idő esetében pozitív az intézet azon hozzáállása, hogy engedélyezi a reggelihez kapott péksütemény munkahelyre történő levitelét. A munkahelyen történő étkeztetést a HACCP előírásai (kézmosók, WC-k kialakítása, mosogatási lehetőség megteremtése stb.) nem teszik jelenleg lehetővé.

10. Egészségügyi ellátás

Azon fogvatartottak száma, aki sem panasz, sem egyéb okból nem kerül orvosi rendelésre, nagyon alacsony, éves viszonylatban 10 fő alatti. Őket **évente egy alkalommal kötelező orvosi vizsgálatra** rendelik. A krónikus betegeket **gondozási csoportokba** rendezve havi rendszerességgel vizsgálják. Hypertóniás, szív- és érrendszeri, légzőszervi, diabetológiai, emésztőszervi, pszichiátriai és geriátriai gondozási csoportokat hoztak létre, közel 140 fogvatartottat érintve. A fogvatartottak egészségügyi állapotát, ha panaszuk nincs is, munkába állításukkor vagy más munkakörben történő foglalkoztatásukkor **munkaalkalmassági** szempontból is vizsgálják.

Az intézetben **egy főállású tudógyógyász végzettségű orvos** dolgozik, ő minden nap munkaidőben érhető el. **Hetente egy alkalommal pszichiáter és nőgyógyász, hetente kétszer fogszakorvos, szájsebész** jár az intézetbe. Egy **főállású pszichológust** alkalmaz az intézet, aki jelenleg gyesen van, ezért megbízásos szerződéssel foglalkoztatott pszichológus helyettesíti. Egyéb szakorvosi ellátást a helyi rendelőintézetben biztosítanak a fogvatartottaknak.

A fogvatartottakat **tájékoztatják arról, hogy milyen gyógyszert kapnak**. A pszichiátriai kezelésben részesülőket általában a pszichiáter tájékoztatja az alkalmazott gyógyszerről. Ha elmulasztja a tájékoztatást, akkor az intézeti orvos vagy az egészségügyi szakápolók ezt pótolják. Az intézet tájékoztatása szerint előfordul, hogy az egészségügyi személyzet nehezen tudja elfogadtatni a különböző gyártású, azonos hatóanyagú gyógyszereket – ugyanis a kiírt gyógyszer helyett a patikának lehetősége van azonos hatóanyag tartalmú, de olcsóbb készítményt expedálni –, azonban az utóbbi időben egyre alacsonyabb az ilyen esetek száma.

A bv. intézet a **betegszobán** helyezi el a fogvatartottakat, ha orvosi-nővéri ellátásra szorulnak. Fertőző beteget (pl. rühes, tetves, hasmenéssel, hányással küzdő betegek), illetve fertőzés gyanús beteget a fertőző **elkülönítőben** helyezik el. Bizonyos fertőző, de csak vér útján terjedő betegségek (pl. Hepatitis C, B) esetén nem szükséges a betegek elkülönítése. Az intézetben normál elhelyezési körülmények között a látogatás idején is volt HCV és HBV hordozó fogvatartott. A HIV fertőzötteket külön intézetben, külön körleten tartják fogva. A kalocsai bv. intézetben eddig nem volt olyan fogvatartott elhelyezve, aki HIV fertőzött lett volna. 2012. május 31-én a fogvatartottak 80%-ának részvételével szervezetek HCV, HBV, és HIV szűrést.

A Bizottság munkatársai **nem észleltek az orvos által alkalmazott gyógymódokra tett súlyos panaszt** a fogvatartottak részéről. Azonban számos fogvatartott kifogásolta, hogy az **orvosi ellátás igénybevételéig eltelt idő igen hosszú**, gyakran 2-3 hét. Ez különösen problémás a sürgős ellátást igénylő betegség esetén. A fogvatartottak elmondása szerint fegyelemsértés, ha a **kérelmi lapon feltüntetik, hogy milyen panasz** miatt szeretnének orvoshoz fordulni. Ennek következtében az egészségügyi személyzet azonban nem tudja priorizálni a kérelmeket. Az orvos szerint a fogvatartottak betegségük sürgősségét jelezhetik, illetve a gyakorlatban a nővéreknek szólnak, soron kívül hívják őket az orvoshoz, ha ez szükséges.

Adatvédelmi indokok azt nem korlátozzák vagy tiltják, hogy a különleges személyes adatát valaki, így a fogvatartott saját döntése alapján bárkivel tudathassa. Míg az egészségügyi panasz kötelezően történő feltüntetése jogszerűtlen (lenne), azonban annak az adat tulajdonosa általi közzététele, azaz jelen esetben a kérelmi lapon történő feljegyzése nem jogszerűtlen, a tiltásnak adatvédelmi oka nincs. Javasoljuk, hogy – ha ez korábban így volt – **ne indítsanak fegyelmi eljárást** azoknak a fogvatartottaknak az esetében, akik **megjelölték a kérelmi lapon egészségügyi panaszukat**, amely tényleges fennállását az ennek nyomán vizsgálatot végző orvos írásban nem zárta ki.

Több fogvatartott panaszkodott arra, hogy előfordul, hogy komoly fejfájás esetén olykor többszöri kérésre sem ad az egészségügyi személyzet fájdalomcsillapítót. Számosan **kifogásolták maguk a túlzott mértékűnek tartott nyugtatózást**, szedálást, különösen a Depot-ra, Haloperidolra panaszkodtak, amelyeket az IMEI-ben kapnak.

Az megfigyelő orvos tapasztalata szerint a három évvel korábbi látogatáshoz képest **többen panaszkodtak az egészségügyi ellátásra**, pedig a személyzet nem változott, ugyanaz az orvos, ugyanazok a nővérek dolgoznak az intézetben, mint 2009-ben, sőt valamennyi nővér időközben szaknővéri képesítést szerzett. A sok panasz oka az lehet, hogy a főállású orvos 2012-ben hosszabb időt töltött a munkahelyétől távol (továbbképzés és családi okok miatt). **Távolléte alatt nem helyettesítik.** Ennek következtében gyakran összetorlódnak teendői, és csak hosszabb várakozás után kerülhetnek elé a nem sürgős ellátást igénylő betegek. Fogvatartottak elmondták, hogy maga az egészségügyi ellátás is lassú, hosszú a várakozási idő az egészségügyi részlegben is: gyakran egyszerre 10-20 ember várakozik, hogy az orvos ellássa őket.

Egyes nővérekkel a fogvatartottak meg voltak elégedve, másokkal nem. Azokkal a nővérekkel, akikkel szemben panaszt emeltek, a lealacsonyító beszédet és a segítőkészség hiányát emelték ki.

Az orvosi rendelésre való jelentkezésre rendszeresített nyomtatványon a betegjogok védelme miatt nem kérjük feltüntetni a panaszt, mivel egy nyomtatványon gyakran több fogvatartott jelentkezik, a panaszuk, betegségük azonban törvényi védelem alatt áll, zárvatársakra nem tartozik. Fegyelmi lapot ilyen okból egyetlen esetben sem állítottunk ki, az egészségügyi osztály által kiállított fegyelmi lapok gyógyszer elrejtés miatt és néhány esetben tiszteletlen magatartás miatt történtek, de ezek száma összességében sem haladja meg éves viszonylatban a 10-12 esetet. Megjegyzendő hogy hónapok óta nem is történt olyan, hogy a fogvatartottak panaszukat a jelentkezési lapon feltüntették volna. Amennyiben sürgős esetről van szó az ápolók jelentkezési lap nélkül soron kívül az orvosi rendelésre kéri a fogvatartottat, illetve előbbieket ezt a jelentkezési lapon „sürgős” megjegyzéssel jelezhetik. A fogvatartottak általi nyugtatófogyasztás nehezen kezelhető probléma. A gyakorlat az, hogy nyugtatót tartósan csak szakorvosi javaslat alapján alkalmazunk (IMEI, illetve bejáró pszichiáter), egyebekben kis dózisú nyugtatót Medazepam 2x1 illetve Frontin 2x0.25mg adagolásban maximum 10 napig. Rivotril általános orvosi rendelésen egyáltalán nem írunk fel. A fogvatartottak az IMEI-ben történő vizsgálatuk után már 2-3 hónappal reklamálni kezdenek, hogy kevés a gyógyszer, feszültek, idegesek „ki vannak idegileg”. Nehéz, napi szintű küzdelem hogy a fogvatartottakat lebeszéljük a

nagyobb adagú nyugtató igényről. A fogvatartottak az egészségügyi anyagban aláírásukkal igazolva bármikor kérhetik a nyugtatók adagjának csökkentését, általános azonban, hogy 2-3 hét után visszakérik, melyet szintén az egészségügyi dokumentációban aláírnak. Depot készítményt az intézetben nem alkalmazunk (Depot injekciót csak az IMEI-ben kaphatnak szakorvosi felügyelet mellett, havi ellenőrzéssel), Haloperidolt összesen négy fogvatartott szed, mindannyian szakorvosi javaslat alapján. Nyugtatóval való visszaélések, kereskedések azonban előfordulnak a gondos ellenőrzés és az óvintézkedések ellenére, egyes fogvatartottak a nyugtatót szedő társaik kiöklendezett gyomorbennékét is megveszik a kívánt hatás reményében. A fájdalomcsillapítóval is hasonló a probléma. Különösen a nemdolgozó fogvatartottak körében, akik nem mozognak, hónapok óta sétára sem járnak (mivel nem kötelező), egész nap fekszenek a dohányfüstben, nagyon gyakori a fokozott fájdalomcsillapító igény, akár napi 3x is követelik a fájdalomcsillapítókat szinte minden nap. Ezekben az esetekben életmódbeli tanácsokkal próbáljuk a fogvatartottakat ellátni (mozgás, szabad levegő, torna, a dohányzás – napi 30-40 szál!! cigaretta – és a 4-5 kávé elhagyása) azonban nehezen tudják elfogadni, hogy a panaszaik hátterében legtöbbször saját életmódjuk áll, és nem értik meg azt sem hogy ha változtatnának fejfájásuk is csökkenne, mindezekért az egészségügyi személyzetet okolják. Tekintettel kell lennünk arra, hogy ilyen rendszerességgel indok, szervi elváltozás nélkül fájdalomcsillapító szedésének súlyos egészségügyi mellékhatásai is lehetnek.

Az orvost távolléte alatt heti 2 alkalommal szerződéses orvos helyettesíti, aki a súlyos, orvosi ellátást igénylő problémával rendelkező fogvatartottakat látja el. A panaszolt hosszú előjegyzési idő már 1-3 naposra rövidült, mivel a jelentésben is említett hosszabb orvosi távollét már nem ismétlődik. Az orvosi rendelő várótermében biztonsági okokból csak 6-8 fős csoportokban várakozhatnak a fogvatartottak, ezért érthetetlen a jelentésben leírt 10-20 személyes várakozás. Amíg egy csoport nem készül el, addig a felügyelet nem is enged át újabb fogvatartotti csoportot. Az orvosi rendelésen minden fogvatartott fizikális vizsgálaton esik át amennyiben panaszai indokolják (az esetek kb. 80%-ában), ez időigényes. Az ellátáshoz gyakran tartozik kezelés (pl. fülmosás, fulladásra, görcsre, fájdalomra alkalmazott injekció, vagy sebkezelés), és a számítógépes rendszerben való dokumentáció. A „civil” ellátásban beavatkozásonként minimum 2 percet számol az Országos Egészségügyi Pénztár, ehhez hozzájön a panasz elmondása valamint a számítógépes dokumentáció, vizsgálathoz szükséges vetkőzés, öltözés. Összesen ez legalább 5-10 perc személyenként. Így egy 6 fős rendelési csoport lelkiismeretes ellátásához kb. 45-60 perc szükséges. Ez a civil életben is általános, elfogadott.

A fogvatartottak egészségügyi ellátását szabályozó jogi háttér egészségügyi szakmai szempontból nem különbözik a magyar ellátórendszerben érvényes szakmai szabályoktól. Egészségi állapotuk által indokolt mértékben jogosultak valamennyi egészségügyi szolgáltatásra, függetlenül attól, hogy hozzájárultak-e valaha is a szolidaritási elven alapuló egészségbiztosítási rendszer fenntartásához. A járulékfizetőkkel ellentétben még olyan ellátások is térítésmentesen illetik meg a beteg, jövedelemmel, letéti pénzzel nem rendelkező fogvatartottat, amelyek a biztosítottak számára részben vagy egészében térítéshez kötöttek. A fogvatartottak joga a szabad orvosválasztásra vonatkozóan korlátozott mind az alapellátást, mind a különböző szakellátásokat illetően (elsődlegesen a bv. egészségügyi szolgálatát vehetik igénybe, a jogszabályok a bv. egészségügyi szolgálatát jelölik meg az ellátásra kötelezettnek).

A Kalocsai Fegyház és Börtön teljes körű (általános orvosi, fogorvosi, foglalkozás-egészségügyi) alapellátást, folyamatos, 24 órás szakdolgozói jelenlétet, rendszeres pszichiátriai és nőgyógyászati járóbeteg-szakellátást, pszichológiai ellátást biztosít. Az alapellátó orvos helyettesítése megoldott. A sürgős fekvőbeteg-szakellátásra szorulókat a helyi városi kórházba utalhatják. Egészségügyi ellátási körülményeket tekintve az intézetben a helyzet az átlagosnál rendezettebb.

A női fogvatartottnál fokozottabban megjelenő pszichés problémák észlelése, kezelése nem hazai sajátosság, nemzetközi szakmai fórumokon is rendszeresen téma. A nők szorosabb családi kötődése optimális elhelyezési feltételek mellett is jelentős feszültségforrás. A testi és lelki egészségre hatással bíró zsúfoltság, az infrastruktúra elavultsága, hiányosságai szintén nem egyedülállóak, a büntetés-végrehajtás általános problémája, így enyhítése is átfogó, tervezett intézkedéseket igényel. A Korm. határozat, valamint a folyamatos működést meghatározó jogszabályok végrehajtása, szakmai szabályok érvényesítése során egyaránt figyelemmel van a bv. szervezet személyi állománya a humánus követelményeire is.

11. Munkáltatás

Az intézet vezetésének szóbeli tájékoztatása szerint nagyságrendileg **110 fogvatartott (a teljes létszám közel 30%-a) nem dolgozik**. A magyarországi börtönökben átlagosan a fogvatartottak csupán 1/3-a dolgozik, tehát a kalocsai érték ennél jóval **kedvezőbb**. A 110 nemdolgozó fogvatartott különböző okok miatt marad egész nap a zárkában: munkaképtelenség, munkahelyhiány, a munkavégzésre vonatkozó akarat hiánya.

A vezetés tájékoztatása szerint látogatás idején 4 enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) hatálya alatt álló fogvatartott külső munkahelyen, a kalocsai Szent Kereszt Kórház konyháján dolgozott. Idényjelleggel általában tudnak mezőgazdasági munkákat is biztosítani (pl. a Fűszerpaprika Kutatóban). Terápiás munkalehetőség nincs. Az előzetes letartóztatásban lévőket és a nem jogerősen elítélteket is foglalkoztatják, amennyiben kérik és van lehetőség a munkáltatásukra.

A fogvatartottak az intézet **költségvetési részlegén** (konyha, mosoda, raktár, stb.) és bv. intézeti adminisztrációtól független, elkülönült **kft.-ben** működő varrodában és a vegyesipari üzemben (mappahajtogatás) dolgoznak. Azokat, akik megfelelnek a három hónapig tartó betanulási szakaszban, a két varrodai szalag (kabát- és nadrágszalag) egyikén alkalmazzák, míg akik nem alkalmasak a szalagok egyikén történő foglalkoztatásra sem, a vegyesipari munkakörök három területén foglalkoztatják: a hímvőszalagon, irodai dossziék hajtogatására, illetve cérna és fonal csomagolására. A dolgozó fogvatartottak ébresztője hajnali 4 órakor van, a reggeli fél órával később. A munkát reggel 6-kor kezdik, majd 14.30-kor tudnak ebédelni. A reggeliből a száraz ételmezt (pékáru) a fogvatartottak magukkal vihetnek a munkahelyre, ezt a 7 órai szünetben fogyasztathatják el. E napirendből kitűnik, hogy 4.30 és 14 óra között, azaz **10 óra időtartamban nem biztosítanak ételmezt a jellemzően fizikai munkát végző fogvatartottaknak**. Ez erősen kifogásolható. Az intézet vezetése jelezte, hogy a biztonsági előírások betartása és a munkaidő korlátai miatt eddig nem találtak lehetőséget az étkezések időpontjának átszervezésére.

A Helsinki Bizottság álláspontja szerint érdemes lenne a kft.-vel egyeztetve **felülvizsgálni a munkaidő és az étkezések beosztását** a megfelelőbb étkezési rend kialakítása érdekében. Az ezekre vonatkozó változtatási lehetőség hiánya esetén pedig engedélyezni, hogy a fogvatartottak elegendő ételt vehessenek magukhoz a munka ideje előtt és alatt is.

Több fogvatartott kifogásolta a **munkavégzésért juttatott díjazással** kapcsolatos egyes körülményeket. A költségvetésben dolgozók fix, havi 26.000 forintos díjazást kapnak, amely az előző évi minimálbér egyharmada. A kft.-ben dolgozók **díjazását azonban teljesítményük függvényében** állapítják meg. Aki teljesíti a norma 100%-át, az kapja meg a 26.000 forintot. Ha a hőmérséklet eléri a 24 fokot, akkor óránként 5 perc munkaközi szünetet tartanak. Ez ugyan indokolt, de tovább csökkenti az elkészített termékek számát. Mindkét keresetből levonják a rabtartás költségét (esetlegesen a bűnügyi költséget, bírósági letiltást, stb.). E levonásokkal terhelt díjazás után több fogvatartottnak csupán 1000 forintja marad. Ha a fogvatartott havi díjazása a rabtartás összegének levonása után eléri az 1000 forintot, akkor a fogvatartottnak magának kell beszereznie tisztasági csomagot, azt már nem biztosítja számára ingyenesen a bv. intézet. Tehát előfordulhat, hogy egy fogvatartott hajnali 4 órás ébresztőt követően, havi 22 munkanapon, napi 8 órát, a munka alatt biztosított ételmezt nélkül dolgozza végig összesen 1000 forintért, amelyből kénytelen a 800 forintba kerülő tisztasági csomagot is beszereznie. Ha nincsen olyan kapcsolattartója, aki számára pénzt, ételmezt vagy tisztasági eszközöket tudna biztosítani, akkor havi 200 forintja marad a kiétkezésre, telefonálásra, levélírára.

A munka díjazására vonatkozó súlyos panaszokat az intézet vezetése osztotta. Álláspontjuk szerint is rendkívül fontos lenne a díjazást rendezni, legalább valamilyen szinten közelíteni a munkavégzés értékének, nehézségének megfelelő díjazást. Ez a fejlesztés a munkavégzésre való hajlandóságot, a bv. intézetben eltöltött idő hasznosságát és a visszailleszkedési esélyeket is nagyban növelné.

A fogvatartottak panasza szerint a számukra átadott, a **díjazásról szóló kimutatás nem tartalmazza, hogy mennyi az a norma**, amelyet a teljes díjazás érdekében teljesíteni kell. Továbbá a fogvatartottak előtt nem ismert, hogy a normát ki és milyen módszerrel állapította meg. A megfigyelőket a személyi állomány egy tagja arról tájékoztatta, hogy a normát úgy állapítják meg,

hogy „próbaüzembe” helyeznek három, a személyzet által kiválasztott fogvatartottat, akik munkavégzésük eredményessége szempontja alapján egy skála két végén és közepén helyezkednek el. E három fogvatartott átlagos teljesítménye adja a normát.

A megfigyelők meglátása szerint ilyen körülmények között történő **motivált munkavégzés alappal nem elvárható**, különösen azon fogvatartottak vonatkozásában, akik a munkában – akár saját hibájukon kívül – rosszul teljesítenek.

Javasoljuk a **normaképzés módszerének felülvizsgálatát**, illetve annak áttekintését, hogy milyen az azonos típusú munkakörben foglalkoztatottak átlagos teljesítménye a normához viszonyítva, valamint e vizsgálat alapján a norma szintje felülvizsgálatának megfontolását. Javasoljuk, hogy a kft.-n belül foglalkoztatott fogvatartottak vonatkozásában a normát úgy határozzák meg, hogy az a fogvatartottak többsége elérje. Mindezek mellett elengedhetetlen a **normaképzés áttekinthetősége**, annak értelmezése és magyarázata a fogvatartottak számára. Ez utóbbi a fogvatartottak munkavégzésre vonatkozó motivációját is elősegíthetné.

A Kalocsai Konfekcióipari Kft. a jogszabály szerint a fogvatartottak foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó szervezet, büntetés-végrehajtási szerv, ami 100%-os állami tulajdonban van. A társaság a fogvatartottak foglalkoztatását a 6/1996. IM rendelet szerint, és az ebben nem szabályozott kérdésekben a mindenkor érvényben lévő Munka törvénykönyvében szereplő szabályok szerint végzi.

A társaság kiemelt gondot fordít arra, hogy a fogvatartottak foglalkoztatására vonatkozó jogszabályokat minden vonatkozásban betartsa. Mindent megtesz azért, hogy a kalocsai bv. intézetbe

befogadott fogvatartottak minél magasabb létszámban részt vehessenek az általa szervezett munkáltatásban. A Kalocsai Konfekcióipari Kft. a fogvatartottak munkáltatása során betartja a kötelező munkaközi szünetekre vonatkozó előírásokat. A fogvatartottak munkavégzésén kívüli napirendjének szervezése, irányítása nem a társaság feladata. Munkaközi szünetek biztosítása során a főétkezés a Kft.-nél történő végrehajtásának nincsenek meg a feltételei.

A társaság a fogvatartottak létszámának többségét az általuk végzett munkateljesítmény alapján díjazza. A munkanormák megállapításánál a Munka törvénykönyve által előírtak szerint a civil gazdasági életben alkalmazott normák az irányadóak. A fogvatartottak esetében ezen normák 60-70%-át alkalmazzuk a normaalap 100%-ának megállapításánál.

2012 év eddig eltelt időszakában vizsgáltak szerint a fogvatartottak, a részükre megállapított normákat munkavégző képességük, iskolai végzettségük, szakmai képzettségük és a munkához való hozzáállás függvényében 35-125% közötti normateljesítmény határok között tudták teljesíteni.

A Kalocsai Konfekcióipari Kft.-nek az érvényben lévő jogszabály szerint a fogvatartottak által végzett munka díjazását terhelő jogszabályokban előírt tartási költséggel csökkentve kell a bv. intézetnél vezetett letéti számlájukra utalnia. Az érvényben lévő jogszabályok szerint az átutalt összeget terheli a fogvatartott más kötelezettségeiből adódó levonás is.

Rendkívül támogatandó, hogy a Konfekcióipari Kft. és minden bizonnyal az intézet is mindent megtesz azért, hogy a lehető legnagyobb számú fogvatartottat bevonja a munkába, nem kétséges, hogy a jogszabályok betartására törekszik mindkét szervezet. Ugyanakkor a megfelelő napirend kialakítása tekintetében nem elfogadható, hogy a két szervezet „egymásra mutogat”. Nyilvánvaló, hogy a bv. intézetnek és a kft.-nek közösen, egymással együttműködve kell kialakítania azt a napirendet, munkavégzési rendet, amelyben a fogvatartottak munkavégzéséhez adottak a feltételek, így pl. a rendszeres étkezés, amelynek különösen a fizikai munkáknál van jelentősége.

A megfigyelők meglátása szerint a normák kialakítását az intézeti körülményekhez, illetve a munkáltatott fogvatartottak teljesítményéhez kell igazítani. A fogvatartottak nem a Munka törvénykönyve alapján végeznek munkát, díjazásuk sem az általános szabályok szerint alakul, így indokolatlan ezekre a szabályokra hivatkozni a normák megállapításánál.

A 35-125% közötti normateljesítmény információtartalma csekély, hiszen a norma meghatározásának helyességére abból lehetne következtetni, hogy mennyi az átlagos normateljesítmény, illetve a munkáltatásban résztvevő fogvatartottak hány százaléka teljesíti a 100%-os normát.

Ezek alapján a Helsinki Bizottság megerősíti korábban tett javaslatait, melyek szerint a normaképzést – a bv. intézet és a kft. együttműködésével – felül kell vizsgálni, a normát úgy kell meghatározni, hogy a 100%-os teljesítmény reális cél legyen a fogvatartottak többsége számára. A normaképzés és a díjazás szabályait a fogvatartottak számára el kell magyarázni, érhetővé kell tenni. Ezen intézkedések a fogvatartottak motivációját erősítené.

A fogvatartottak munkáltatásának fejlesztését meghatározó kormányzati és miniszteri elvárásnak megfelelően a belső ellátás megvalósítása kiemelt ágazati feladattá vált. Ennek megfelelően a büntetés-végrehajtás szervezetének két – jelenleg legfontosabbnak tekintett – feladata a belső ellátásra történő átváltás, illetve a munkával foglalkoztatott fogvatartottak számának növelése. A Kalocsai Fegyház és Börtön e feladatok végrehajtásában élen jár. Az intézetben elhelyezett, dolgozó elítéltek aránya 70% körül mozog, ami országos szinten is kimagasló. A Kalocsai Konfekcióipari Kft. munkahelyein készülnek a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek egyenruházati termékei.

Álláspontunk szerint a bizottsági jelentés nem fordít kellő figyelmet e meghatározó tevékenységre, ami ösztársadalmilag is elismerést érdemel, különösen a mai munkanélküliségben szenvedő világban.

A jelentés egyes részmegállapításaival kapcsolatos álláspontunk, véleményeltérésünk az alábbi:

- *A dolgozó fogvatartottak ébresztőjét véleményünk szerint hajnali 4-ről, 4³⁰-ra lehetne módosítani, amit még a napirend is megengedhet, és akkor 10 óra alá kerül az élelemellátás nélküli időszak.*
- *Az óránkénti 5 perc munkaközi szünet – 24 C° átlaghőmérséklet esetén – jogszabályi indokoltsága, vagy a hőmérsékletérték felemelése újragondolandó, mert egy normázott munkafolyamatból való ki- és visszazökkenés nem a szűken vett 5 percet jelenti, hanem többet annál. (Az anyag ugyan 24 fokos hőmérsékletet említ, de véleményünk szerint itt átlaghőmérsékletről beszélünk.)*
- *A fogvatartottak valóban nem a Munka Törvénykönyve (Mt.) szerint végeznek munkát, díjazásuk sem az általános szabályok szerint történik, ezért alkalmazzák az MT normák 60-70 %-át a normaalap 100 %-ának megállapításánál. Véleményünk szerint a normaképzés Mt.-hez való közelítése viszont azon a ponton indokolt, hogy a fogvatartottak reszocializációja aszerint tudjon megvalósulni, hogy szabadulásukat követően könnyebben tudjanak integrálódni a szabad munkaerő-piaci normákhoz. Jelenleg egy induló új tevékenység normaképzése a betanulási időszak végén, a begyakorlottság után, mérés és számítás módszerével kerül kialakításra. A norma közlése a teljesítménymért munkakör betöltésének első napján ismertetésre kell hogy kerüljön, ha nem, akkor ennek érvényt kell szerezni. A normák folyamatos karbantartása, aktualizálása viszont bármely változás esetén indokolt.*
- *A norma alkalmazása a teljesítményre való ösztönzés leegyszerűsített formája, motivációja.*
- *A fogvatartottak munkadíját terhelő levonások (tartásdíj, büntügyi költség, letiltások stb.) az érvényben lévő jogszabályok alapján történik, ezek törlesztése fogvatartotti érdek is, a kiétekzésre maradó összeg növelése pedig a norma teljesítésével, vagy túlteljesítésével érhető el.*
- *Egy megengedő norma sem motivál általában jobban, mint egy átlagos, teljesítményre sarkalló. Nem ad munkasikert, nem szolgálja a reszocializációt.*

12. Fenyítés, jutalmazás

A fegyelmi eljárásokkal kapcsolatban az intézet vezetése elmondta, hogy a fogvatartottak többsége ki van zárva a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből, így a **fegyelemsértéssel gyakorlatilag nincs vesztenivalójuk**. Ez a körülmény a normakövető magatartásra történő motiválást jelentősen megnehezíti a személyzet számára.

A kalocsai bv. intézetben 2011-ben 248 alkalommal fenyítettek meg fogvatartottat: feddést 130 (52%), magánelzárást 101 (40,7%) alkalommal 53 fogvatartottal szemben, kiétekzés csökkentést 17 (5,6%) alkalommal alkalmaztak. Fiatalkorú fogvatartottal szemben nem alkalmaztak magánelzárás fenyítést. A magánelzárás végrehajtását megelőzően orvosi vizsgálatra kerül sor, ezt az egészségügyi szakszolgálat a fegyelmi lap mellékletén és számítógépes nyilvántartásban is dokumentálja. A

magánelzárás fenytést tölto fogvatartottaknak is biztosítják a napi egyórás szabadlevegőn tartózkodást.

A 2011-ben 469 alkalommal adott jutalmat az intézet. Ezek megoszlása az alábbi volt:

a jutalom típusa	alkalom száma, ahányszor alkalmazták	% az összes jutalomhoz képest
dicséret	259	55,22
oron kívüli látogató fogadása	74	15,77
látogatási idő meghosszabbítása	46	9,8
oron kívüli csomag	29	6,18
rövid tartamú eltávozás	20	4,26
személyes szükségletekre fordítható pénz növelése	14	2,98
fenytés nyilvántartásból törlése	14	2,98
tárgyjutalom	8	1,7
kimaradás	4	0,85
pénzjutalom	1	0,21
összesen	469	100

A táblázat alapján világos, hogy az intézeten kívüli tartózkodást lehetővé tévő jutalomban az elítéltek csak igen kis része, nagyságrendileg 6%-a részesül. A jutalmak csupán 3%-a fenytés jutalomból való törlése, amely pedig egyik fontos feltétele lehet a feltételes szabadságra bocsátásnak az olyan elítéltek tekintetében, akik fenytést kaptak korábban. A jutalmak több mint fele dicséret, amely a legalacsonyabb, legkisebb értékű szintű elismerés.

13. Kapcsolat a külvilággal

13.1. Látogatófogadás

A fogvatartott **havi egy alkalommal** fogadhatja kapcsolattartásra engedélyezett hozzátartozóit két óra időtartamban. A látogatófogadás ütemezéséről, annak időpontjairól a faliújságon ad tájékoztatást az intézet. A látogatás szombati napon 8 órától 11 óra 45 percig tart. A drogprevenciós körleten lévő fogvatartottak részére havonta két alkalommal két óra időtartamban biztosítják a beszélőt. A látogatófogadás az intézeti étkezdében történik, asztal mellett ülve. Élelmiszer bevitelére nincs lehetőség, de a hozzátartozók meghatározott összeget az intézeti boltban hagyhatnak, melyet a fogvatartott a látogatást követően személyes szükségleteire levásárolhat. A kisgyermekes anyák gyermeküket a beszélő közben ölükbe vehetik, amíg ezzel nem veszélyeztetik az intézet rendjét, biztonságát, a fogvatartott magatartása megfelelő.

A **védővel való beszélgetés** időtartamát nem korlátozza az intézet. A beszélőre általában hivatali munkaidőben kerül sor.

A fogvatartottak kérelmi lapon kérhetnek meghallgatást a **pártfogótól**. A pártfogó az ügyek számától függően havi egy vagy két alkalommal tart meghallgatást a bv. intézetben. A fogvatartottak személyes beszélgetésen mondhatják el a problémáikat. A szabadulás előkészítésével kapcsolatos feladatokat negyedéves gyakorisággal végzi a pártfogó, továbbá munkaértekezlet keretében tájékoztatja a nevelőket a folyamatban lévő és lezárt ügyekről.

13.2. Egyéb külső kapcsolatok

A bv. ügyész rendszerint havonta két alkalommal tesz látogatást az intézetben. A fogvatartottak kérelmi lapon jelentkezhetnek meghallgatásra. A bv. ügyész a fogvatartotti meghallgatásokat követően egyéb ellenőrzéseket is végez.

13.3. Csomag fogadása és kiétkezés

A fogvatartott havonta két alkalommal kaphat **élelmiszer** és háromhavonta **tisztasági csomagot**. A nem dolgozó és a személyes szükségletre fordítható pénzzel nem rendelkező fogvatartottak tisztaságit két alkalommal, a többi fogvatartott egy alkalommal fogadhat. Amennyiben a fogvatartott szervezett képzésben vesz részt, vagy a személyi állomány előtt ismert formában önképzést folytat, akkor egyéni igénye alapján **írószer-tanszer csomagot** kaphat az intézettől. A fogvatartottnak jutalomból is lehetősége van csomagot fogadni a kapcsolattartótól.

A **kiétkezésre** havonta két alkalommal, egy fő- és egy pótkiétkezés alkalmával van lehetősége a fogvatartottnak. A kiétkezés időpontjairól a fogvatartottak a faliújságon keresztül tájékoztatást kapnak.

A bv. intézetben található **bolt árait** minden fogvatartott, aki a vásárlást szóba hozta, túl magasnak találta (1 paradicsom 130, 1 zöldség 160, 1 paprika 120 forint). Néhány fogvatartott, akik más bv. intézetekben is töltöttek már szabadságvesztés-büntetést, a korábbi intézettel összehasonlítva is magasnak találták a bolt árait. Voltak olyan fogvatartottak, akik panaszt is tettek a bolt árai miatt, de ennek nem volt eredménye. Úgy érezték a fogvatartotti fórum – amelyen szóba hozták a kérdést – sem jelentett megoldást, csak „lerázták” őket.

A Helsinki Bizottság megfigyelői internetes vásárlást is lebonyolító, közepkategóriás árakat alkalmazó, országos terjesztésű boltláncok árait alapul véve összehasonlították a bolt árait. Az összehasonlított termékek minden esetben a legolcsóbbak voltak az adott termékkategórián belül. Az alábbi táblázatban a kerekítési szabályok szerint jártunk el, ezért minden sorban 1 forintot felfelé kerekítettünk a kiskereskedelmi árak tekintetében.

Termék	kiskereskedelmi forgalomban		a kalocsai bv. intézetben		a kalocsai bv.intézet boltjában alkalmazott árak %-os aránya a kiskereskedelmi árakhoz képest
	menyiség	ár (Ft)	menyiség	ár (Ft)	
kávémix	75 g	430	75 g	550	128
zsír	500 g*	350	500 g	570	163
WC papír	10 tekercs	500	10 tekercs	500	100
zsebkendő	100 db	100	100 db	200	200
tusfürdő	1 l	280**	1 l	400	143
sampon	1 l	700	1 l	900	128
ásványvíz	0,5 l***	70	0,5 l	100	143
naturella tampon	16 db-os	500	16 db-os****	480	96
átlagos eltérés					138

* a kiskereskedelmi forgalomban 1 literes kiszerelés volt elérhető, ennek árát osztottuk kettővel.

** folyékony szappan

*** a kiskereskedelmi forgalomban az 1,5 literes ásványvíz 4 forinttal olcsóbb, mint a félliteres

****csak más márkájú tampon volt elérhető

A táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy a boltban árult alapvető, a fogvatartottak által feltehetően rendszeresen használt, vásárolt termékek közel 40 %-kal drágábbak, mint a kiskereskedelmi forgalomban. Ez a Bizottság megfigyelői szerint jelentős különbség, amely kiküszöbölendő.

A Helsinki Bizottság megfigyelői azt javasolják, hogy **ellenőrizték a bolt árait** legalább félévente referenciaként meghatározott helyi kiskereskedelmi árakhoz hasonlítva, ennek szabályait rögzítsék szerződésben. Javasoljuk, hogy a két bolt árai közötti eltérés a 15%-ost ne haladja meg. Az

ármeghatározás módszeréről tájékoztassák a fogvatartottakat, a módszer kialakításába vonják be őket is.

13.4. Telefonálás

Telefonálásra a fogvatartottaknak lehetőségük van a hét valamennyi napján. Hétköznapokon 8 és 11, illetve 15 és 17.30 közötti időtartamban, munkaszüneti és ünnepnapokon pedig délután fél órával hosszabb időtartamban. Az engedélyezett beszélgetések hossza maximum 5 perc. A fogvatartott óránként 15 percet, naponta összesen 30 perc beszélgetést folytathat.

A fogvatartottak kifogásolták, hogy **drága** a telefonálás (5 perc beszélgetésért akár 600 forintot is fizetniük kell), továbbá **kevés készülék** van (1 készüléket 60-70 fogvatartott használ). Panasz érkezett arra is, hogy a **telefonálásra biztosított időszak a civil életben munkaidő**, így nehezen tudják elérni kapcsolattartóikat a fogvatartottak.

A telefonálás lehetőségét a Bvfon Kft. biztosítja, ebből adódóan ezek díjait is ők határozzák meg. A kapcsolattartás ezen formáját a 6/1996. IM rendelet 92. §-a, illetve a Házirend határozza meg. Ennek módosításával a többi napirendi pont is sérülne, így veszélyeztetné az intézet biztonságos működését.

14. Művelődés, szórakozás, oktatás, sport

A szabadidős programok elsődleges színtere az intézeti **kultúrkörlet**, de megfelelő időjárási körülmények között a **sétaudvar** is igénybe veszi az intézetet. A fogvatartottak **újságot** rendelhetnek, továbbá az intézet igyekszik minden zárkában **televíziót** biztosítani. A művelődési és szórakozási programokat a biztonsági előírásokra figyelemmel az előzetesen letartóztatottak is igénybe vehetik.

Több fogvatartott kifogásolta, hogy este 22 óráig lehet csak nézni a tévét, ám a jobb műsorok, filmek nem fejeződnek be eddig, ezért szeretnék, ha tovább is lehetne nézni a tévét.

A **könyvtár** is elérhető a fogvatartottak számára. Ezt a fogvatartottak nevelői kísérettel, heti beosztás szerint látogathatják. Egyes fogvatartotti csoportok a könyvtárat napi rendszerességgel is használhatják (pl. EVSZ). Az előzetesen letartóztatott fogvatartottak könyvtárba történő kísérésére nincs lehetőség, részükre a könyvtáros a zárkáknál biztosítja a könyvválasztékot.

A **vallási szertartásokat** a Szent Kereszt Börtönkápolnában tartják. A vallási foglalkozásokat és az intézetbe járó felekezetek képviselőinek munkáját a főállású börtönlelkész koordinálja.

Az általános **iskolai oktatás** mellett lehetőség van középiskolai és főiskolai képzésre is. Az oktatásban való részvétel a hasznos szabadidő eltöltés egy formája, a szabadulás utáni reintegráció elősegítésének lehetősége, de annak semmilyen formája nem kötelező.

A fogvatartottak nem használhatják az intézeti **kondicionálótermet**, mert a gépek elavultak. A szabadlevegőn tartózkodás során a sétaudvaron elhelyezett sporteszközök használatára, továbbá általában vasárnap délutánonként **aerobic és jóga foglalkozásra** van lehetősége az engedéllyel rendelkezőknek, akik előre jelzik részvételi szándékukat a nevelőnél.

A megfigyelés szerint a sétaudvar igen kis alapterületű, a börtön épületének közepén található, minden oldala fallal körülvett. Ez a fizikai körülmény ténylegesen csak a szabad levegőn való tartózkodásra ad lehetőséget, sportolni, mozogni csak korlátozott formában lehet.

A fogvatartottak közül volt olyan, aki kifogásolta a kevés mozgáslehetőséget, a konditerem használatának hiányát.

Az intézetben rendkívül élénk szabadidős, kulturális és oktatási tevékenység folyik. A fogvatartottak szinte teljes létszámát megmozgató rendezvények mellett kisebb csoportok részére is tartanak, illetve szerveznek programokat. Egyes speciális feladatokat a szakköri tevékenységen belül tudják a fogvatartottak elsajátítani. Az intézetben több szakkör is működik: irodalmi színjátszó szakkör, alkotó és kézimunka-kör, énekkar.

Elfogadjuk azt az észrevételt, mely szerint az intézeti sportolásnak a helyi körülmények miatt csak korlátozott formája lehetséges.

Az iskolai oktatásnak, OKJ-s szakképzésnek, betanított munkás képzésnek jelentős hagyományai vannak az intézetnek, folyamatosan tudnak osztályokat indítani. Minden évben szerveznek különféle, piacképes tanfolyamokat is a fogvatartottaknak, melyek nagymértékben elősegítik a szabadulás utáni munkavállalást és ezzel a visszailleszkedést. Megállapítható, hogy minden jelentkező elítéltnak tudják biztosítani a tanulás/továbbtanulás lehetőségét.

A bv. alkalmazásában tevékenykedő börtönlelkésznek köszönhetően az intézetben élénk hitéleti tevékenység folyik. Az elítéltek vallásukat szabadon gyakorolhatják. Az intézet énekkara rendszeresen lép fel – nagysikerű – műsorával egyházi és egyéb rendezvényeken. Az intézet kápolnájában magas rangú egyházi méltóságok is tartanak szentmisét.

A fogvatartottak önbecsülésének, társadalmi felelősségérzetének növelése érdekében az intézetben elhelyezett elítéltek rendszeresen vesznek részt a környezetük gondozásában, szépítésében. Ezen alkalmak során takarítják, tisztítják Kalocsa város parkjait, köztereit.

A resztoratív, jóvátételi programok céljai, hogy csökkentsék a börtönök és a börtönlakók izoláltságát azoktól a közösségektől, amelyek közelében élnek. A közösségben végrehajtott munkák, helyreállító munkák. Ilyenkor a fogvatartottak a közösségnek nyújtanak valamilyen típusú helyreállítást. Ezt a formát ismeri a legtöbb magyar bv. intézet és az Országos Büntelmegelőzési Bizottság pályázatai révén, ezen a területen több sikeres projekt is megvalósult már.

A TE SZEDD! Összefogás a tiszta Magyarországért mozgalomban, 2012. június 2-án a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, a Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Kalocsai Fegyház és Börtön, illetve a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet fogvatartottjai, valamint személyi állományának tagjai is részt vettek.

Álláspontunk szerint a Kalocsai Fegyház és Börtönben – már hagyományosan – szinte a teljes fogvatartotti körre kiterjedően tudják a kulturális és szabadidős programokat megszervezni, rendkívül jó színvonalon töltik ki a fogvatartottak szabadidejét. A fogvatartotti kör mozgósítása

mellett az állomány is aktívan részt vesz az előkészítő munkákban és az oktatások, képzések végrehajtásában. Természetesen ezt a szintet csak abban az esetben tudják ilyen magasan tartani, amennyiben erre fogvatartotti igény, hajlandóság és közreműködési szándék is jelentkezik.

III. Egyéni beszélgetések, panaszok a büntetés-végrehajtás körülményeivel kapcsolatban

1. **I.E.:** előadta, hogy egyik zárkatársa, egy fogvatartott-társa rendszeresen zaklatja és pénzt vesz el tőle, legutóbb kisollóval támadt rá, amellyel kapcsolatban fegyelmi eljárás van folyamatban mindkettejük ellen. Bár jelenleg a gyógyító-nevelő csoportban van, de Molnár Mária miatt akár elmenne innen, mert nem akarja tovább elviselni. Az volt a kérése, hogy ezt mondjuk meg a parancsnoknak.

Az ezzel kapcsolatos kivizsgálás megtörtént, a fogvatartottak külön zárkában lettek elhelyezve.

2. **B.E.I.:** gondnokság alatt áll, elmondta, hogy zárkatársával együtt ő is fogvatartott-társától fél. A problémák miatt vállalta, hogy névvel ismertessük az ügyet a parancsnokkal, elmondása szerint akár vállalná, hogy az IMEI-be való szállítási kérelmét visszavonja, csak helyezték át ki a problémákat okozó társukat egy másik zárkába. Öngyilkossági kísérletekről és rossz idegállapotról számolt be, valamint arról, hogy a főnevelőjük érdemben nem hajlandó foglalkozni az elhelyezésből, és erőszakos zárkatársukkal való konfliktusukból fakadó problémáikkal.

A megfigyelők az intézet vezetésének a fogvatartottak kérésére jelezték a panaszokat. Az intézet vezetése ezeknek megfelelően a bepanaszolt fogvatartottat azonnal egy másik zárkába helyeztette át.

A körülményre intézkedtünk, a fogvatartott átkerült másik zárkába.

3. **X.Y.**
 - Beszámolt arról, hogy a fürdés idejével vannak gondok, mert nem mindig ugyanabban az időpontban van, hanem akkor, amikor ezt a hangosbeszélőn bemondják, így ha valakit éppen hívatnak, vagy más kötelező elfoglaltsága van, akkor nem tud aznap fürdeni.
 - Beszámolt továbbá arról, hogy sérelmesnek érzi, ha mások viselkedése, a zárkatársai magatartásáért ő is büntetésben, fegyelmissel részesül, ezt szeretné elkerülni. Általánosságban is elmondta, hogy problémásnak tartja, hogy a felügyelők gyakran élnek a kollektív büntetés eszközével, pl. tévészés megvonása mindenkitől.
 - Elmondása szerint van olyan felügyelő, aki tegezi a fogvatartottakat, ami szintén sérelmes és olykor megalázó. Külön megemlítette, hogy ez csak a férfi felügyelőkre vonatkozik, a nőkre nem.
 - Beszámolt arról továbbá, hogy lassan érkezik meg a beutalt pénzösszeg, a gazdasági osztálytól több mint egy hete várja a legutóbbi utalást.
 - Problémaként említette, hogy a „nagyítéletesek” össze vannak zárva azokkal, akiket rövid időtartamú szabadságvesztésre ítélt a bíróság, így előfordul, hogy félnek egymástól a fogvatartottak.
 - A börtön és fegyház fokozatosokra vonatkozó eltérő rezsimekkel kapcsolatban elmondta, hogy nem mindig érvényesülnek az eltérő szabályok, előfordul például, hogy a börtön fokozatosok sem jöhetnek ki a zárkából, mert a felügyelők visszazavarják őket, ami nem egyeztethető össze a fokozatukkal.
 - Véleménye szerint az orvos korrekt, azonban két nővértől eltekintve a többiek durvák és megalázóan beszélnek az elítéltekkel (kiabáltak vele, sértegették), megemlítette még, hogy gyakori a fogvatartottak szedálása (1, 2, 3, 4-es „depo”).

Az adott egyéni beszélgetésből adódó panaszok tudomásunkra nem jutott, így ezek kivizsgálása nem történt meg. A fogvatartottnak joga van több fórumon is panaszt tenni, ahol ott kötelességünk az adott körülményt kivizsgálni, illetve ha kell intézkedni annak felszámolására, megszüntetésére.

A Bizottság jelzése révén a fogvatartott panasza az intézet tudomására jutott. A panaszok mindegyike olyan, amely nem egyéni helyzetre irányul, hanem a fogvatartottak nagyobb közösségét érinti. Így a Bizottság álláspontja szerint azok kivizsgálása, illetve a kifogásolt

körülményekre való fokozott figyelem indokolt még annak hiányában is, hogy a fogvatartott név nélkül mondta el ezeket.

4. **H.I.:**

- Legfontosabb problémája az, hogy nem engedélyezik számára a büntetés félbeszakítását, holott szeretne hazamenni a lányaihoz, és hogy az elárverezett (vagy az az előtt álló) házának ügyeit rendbe tehesse.
- Édesapja és az élettársa temetésére sem tudott elmenni, mert nem akart bilincsben állni, hogy szégyent hozzon rájuk.
- Azt hallotta más elítéltektől, hogy pénzért bizonyos fogvatartottak hazamehetnek, akár lakodalomra is, míg vele kiszúrnak, és nem mehet, mert nem fizeti le a felügyelőket.
- A bv. intézet személyi állományával való sorozatos konfliktusai egyik állomásaként egyszer egy biankó papírt akartak vele aláíratni, azóta sem tudatták vele, hogy ez miért volt és mi célt szolgált (bírósnak kellett volna továbbítani az adatait, holott annak biztosan megvan egy büntetőeljárás után, így vált számára gyanúság az ügy).
- Elmondta, hogy 2012. július 10-én az édesanyja próbálta elérni telefonon, mert ő nem tudott jelentkezni, de letagadták az bv. munkatársai, hogy az intézetben tartózkodik, azt mondták, hogy a tököli rabkórházban van, pedig végig itt volt.
- A parancsnokkal van folyamatos konfliktusa, aki legutóbb közölte vele, hogy a fegyelmik miatt nem fog innen eltávozást kapni.
- A fegyelmi büntetéseit hiába próbálja dicséretekkel töröltetni, a pap azt mondta neki, hogy nem adhat dicséretet. Ebből is következtetve úgy érzi, hogy nincs esélye dicsértet kapni, nem kap egyenlő elbánást, ezt nagyon sérelmesnek érzi.
- A bv. intézetben feltételezett korrupciós ügyek miatt (büntetés-félbeszakításokért való kenőpénz) Szegedről jött egy biztonsági tiszt beszélni vele, tehát feltételezi, hogy vizsgálat van folyamatban. Elmondása szerint arra több fültanú is van, hogy ilyen kijelentések hangzottak el a korrupciós kapcsolatokról („30.000 forintért kapnak egy telefonszámot és ott lehet intézkedni”).
- A Helsinki Bizottság látogatása előtt két nappal fogolyzandúlással vádolták, mert az étel rendkívül rossz minőségét szóvá tette, megítélése szerint „utaznak rá”.
- Túlsúlyfolságról számolt be, 10 fős zárkában van, ezen kívül a talaj bitumenes, ami egészségkárosító hatású (erről többen is beszámoltak a zárkacsarnokban).

A fenti panaszokat a bv. ügyész kivizsgálta, a fogvatartott tájékoztatása erről megtörtént.

5. **P.É.:**

- A pénzügyek dokumentálása 6-8 napig tart. A fogvatartott számára nem érthető ez a késlekedés, viszont kifogásolja, hogy így nehezebb hozzájutni a beküldött pénzhez. Ezzel kapcsolatban írt BvOP-ra, ahonnan válaszoltak neki, a levelezés folyamatban van.
- Túlsúlyfolságra panaszkodott, meglátása szerint embertelen ilyen körülmények között évekig élni. Beszámolt arról, hogy a túlsúlyfolsággal kapcsolatban az ügyésztől kért meghallgatást, amire 2012. július 9-én került sor, valamint feljelentést is tett az elégtelen mozgástér miatt.
- Elmondása szerint tetves fertőzést kapott korábban, amivel senki sem tesz semmit, az ÁNTSZ-hez szeretne fordulni az elégtelen higiénia miatt.

A fenti panaszokat a bv. ügyész kivizsgálta, a fogvatartott tájékoztatása erről megtörtént.

A fogvatartottak minden befogadáskor és minden szállítás előtt ektoparazitásfertőzés-kutató vizsgálaton esnek át, mely magában foglalja a fejtetű keresését is. Az ektoparazitás fertőzésekről havi jelentést kell tenni a BVOP Egészségügyi Főosztály felé. 2012-ben összesen öt esetben észleltünk fejtetvességet, minden esetben más intézetből érkezett fogvatartott befogadásakor. Fent nevezett ebben az évben kilenc alkalommal volt egészségügyi ellátás alatt, ilyen irányú panaszt nem jelzett, szállításban nem volt.

6. **B K:** beszámolt arról a megfigyelőknek, hogy a budapesti Gyorskocsi utcai börtönbe szállították ahonnan 1 hét után hozták vissza. Ott olyan súlyos poloskacspéseket szerzett,

hogy orvosi kezelésre szorult. Állítása szerint „undorítóak” voltak az állapotok, szeretné, ha ezen javítanak, ezért meghatalmazta a Helsinki Bizottság programvezetőjét, hogy ügyében tegyen lépéseket. Másik panasa szerint bár 2. biztonsági csoportban és fogház fokozatban van, mégis övbillinccsel szállították vissza Kalocsára, amit sérelmesnek talált.

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka által adott írásbeli tájékoztatás szerint az övbillincs használatát a fogvatartott által elkövetett bűncselekmény természete indokolta, a zárkörülmények vonatkozásában pedig az ágyi poloskákat járványügyi szempontból nem tartotta problémásnak, ugyanakkor a poloskák kiirtása érdekében megoldást próbálnak találni.

Az eset nem a Kalocsai Fegyház és Börtönben történt, a fogvatartott ellátását az egészségügyi osztály elvégezte.

7. **Sz.K.Á.:** gyermekei elhelyezésével kapcsolatban kért segítséget, bár jelenleg a büntetése miatt szülői felügyeleti joga szünetel, ahhoz szeretne jogi segítséget, hogy gyermekei az ő szabadságvesztése ideje alatt ne az apjuknál legyenek, mert az – a tudomása szerint – italozó életmódot folytat és bántalmazza őket. A Helsinki Bizottság megfigyelői azt javasolták, hogy az ítélete és panasa írásbeli megküldésével levélben keresse meg a szervezetet, annak érdekében, hogy a Bizottság felvehesse a kapcsolatot nőjogi segítő szervezetekkel.

A Kalocsai Fegyház és Börtön a látogatás másnapján arról tájékoztatta a Helsinki Bizottság megfigyelőit, hogy a fogvatartottnak 2012. januárban és májusban volt családi beszélője, valamint februárban Kalocsán látogatták meg hozzátartozói.

A Helsinki Bizottság jelzi, hogy a bv. intézet által nyújtott tájékoztatás informatív, de az nem áll összefüggésben a fogvatartott által jelzett panasszal.

8. **P.G.:** 9 gyermeke van, elmondása szerint 2011 októberében volt utoljára családi beszélője gyermekeivel, korábban Mélykúton töltötte büntetését. Adminisztratív hibák miatt 2012. februárban a legnagyobb hidegben nem engedték be a beszélőre a fiát és egy hónapos unokáját. Hasonló problémák voltak a Fővárosi Büntetés-végrehajtási intézetben (téves információt adtak a fiának, hogy az intézet mely objektumába kell mennie, ő rossz címre ment, késve érkezett, és ezért elmaradt a beszélő). Elmondása szerint 2012 márciusa óta (ekkor hozták a kalocsai intézetbe) nem volt beszélője, és tudomása szerint el is utasították a családi beszélő iránti kérelmét, amit megpanaszolt, azonban nincs híre az eljárás állásáról. Erre kér választ, mert szeretné látni gyermekeit. 2012. szeptember 10-re a Budapesti Fegyház és Börtönbe engedélyeztek számára családi beszélőt. Ebben az időpontban közel egy éve lesz, hogy nem találkozott közösen hozzátartozóival családi beszélő keretében.

Az intézet válaszában jelezte, hogy ezt a panaszt megvizsgálták a látogatást követő napon, amelynek eredménye szerint korábban a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben valóban elutasították a látogatási kérelmét, a kalocsai intézetben pedig kétszer engedélyezték, de az megghiúsult, így az intézet álláspontja szerint nem sérült a fogvatartott kapcsolattartási joga.

A megfigyelők jogi álláspontja ezzel ellentétes, tekintettel arra, hogy a nevezett fogvatartott – ha valóban az intézetek mulasztása, adminisztratív hibája miatt következett be a két engedélyezett látogatás elmaradás – a büntetés-végrehajtásnak felróható okból nem tud már közel egy éve senkivel találkozni a családjából. Az, hogy a mulasztás nem a kalocsai intézetnek róható fel, csak magát az intézetet menti, a büntetés-végrehajtás egészét nem.

9. **Sz I:**

- Egészségügyi természetű általános panasa volt: a fogvatartottak többségének komoly emésztési problémái (krónikus székrekedés) vannak a rossz minőségű tápláléktól, az elégtelen rosttartalomtól és gyümölcsök hiányától (ez veszélyes, mert hosszútávon szövődményekhez vezethet).

- További kérdése volt, hogy vajon a tűzvédelmi előírásokat hogyan tartanák be, ha valóban tűzeset lenne a börtönben. Amióta Sz. I. a kalocsai intézetben van, nem volt olyan gyakorlat, ahol megmutatták volna, hogy mit tegyenek, ha tűz üt ki. Álláspontja szerint a túlszűfolttság miatt életveszélyes lehet egy tűzeset.

A fogvatartottak részére heti háromszor osztanak gyümölcsöt. Az étel folyamatos ellenőrzés alatt van, jó minőségű, változatos, a személyi állomány is abból étkezik. A tűzvédelmi előírásokat nemcsak befogadáskor ismertetjük, hanem azoknak betartását fokozottan figyelembe vesszük. Az elmúlt években két esetben is ezzel kapcsolatban rendelt el részleges riadót az intézet parancsnoka, amiben a fogvatartottak is részt vettek.

10. **O.Cs.:** Korábban nem jogerős elítéltként is dolgozhatott a bv. intézetben, de jelenleg nem adnak neki munkát, pedig nagyon szeretne dolgozni. Korábban nem volt jó idegállapotban elsősorban azért, mert 1 hetes gyerekét szakították el tőle. Folyamatos munkavégzését a fegyelmi fenytései is akadályozzák, ám azt is kifogásolja, hogy miután jelezte, hogy dolgozni szeretne, közölték vele, hogy takarítson az első emeleten, és később meglátják, hogy alkalmazták-e. A fogvatartott elmondta továbbá, hogy 9-10 napig tart a havi vérzése, és mivel nem kap munkát, sem csomagot a hozzátartozóitól, nem tud elegendő vattát vásárolni magának. Azt panaszolta továbbá, hogy egyes „zűrösebb” zárkákat mindenből kihagynak, az ilyen zárkában élő fogvatartottak nem kapnak lehetőséget.

Javasoljuk, hogy akinek egészségügyi okból vattára, zsebkendőre vagy vécépapírra van szüksége, a bv. intézet térítésmentesen biztosítsa ezt.

Nevezett fogvatartott munkába állítása megtörtént, melyről saját maga kérte a leváltását. Magatartásával többször megbotráncoltatta a többi fogvatartottat, veszélyeztette az intézet rendjét, biztonságát. Minden fogvatartott, aki nem dolgozó, ún. „csomagmentes”, és nem rendelkezik semmilyen jövedelemmel, az intézet biztosítja részére a tisztasági csomagot (wc papír, vatta, sampon, szappan, stb.).

A Helsinki Bizottság megfigyelőivel közölt panaszok alapján az intézet által biztosított tisztasági csomag tartalma nem elég egy hónapra abban az esetben, ha valaki – indokolt okokból – többletigényekkel rendelkezik. A Bizottság ezért megerősíti az ajánlását, miszerint egészségügyi okok alapján az intézet ingyenesen biztosítson a többletigényeknek megfelelő tisztasági eszközt.

11. **F. A.:**

- Leváltották munkahelyéről azzal az indokkal, hogy nem jól végzi a munkáját, holott 2,5 évig meg voltak vele elégedve. Nem érti, hogy miért nem veszik fel dolgozni. Van jutalma, fegyelmi jele nincs. Több kérelmi lapot írt, mindig elutasítják, nem indokolják, hogy miért, nem érti az okokat.
- Ugyancsak nem indokolják a zárkára helyezést, pedig jó lenne tudni a változások okát.
- Gyámság alatt áll, a fogyatékosági pótlék elintézéséhez azonban nem kap kellő segítséget a nevelőjétől.
- Kifogásolja a bolt árait. Elmondja, hogy ha nem dolgozik, akkor nagyon nehéz megélnie.

Az ügyel kapcsolatos panaszok kivizsgálása megtörtént, a fogvatartott arról tájékoztatást kapott.

12. **N.I.:** Zárkatársai brutalitását (matracát felgyújtották, lába ujjá közé vattát tettek és meggyújtották, kukából a kenyeret etették vele) kifogásolta. Elmondta, hogy az ügyben fegyelmi eljárás indult.

Ezen panasszal a bv. ügyész is foglalkozott, kivizsgálás megtörtént, a fogvatartott arról tájékoztatást kapott.

13. **X. Y:** Örülne, ha lehetne rádiót is hallgatni.

A fogvatartott részére csomagban rádió beadható. Csomagban kapott rádiót az intézet biztonság-technikusa bevizsgálja, majd ezt követően a fogvatartott azt zárkájában használhatja.

14. **M.M.:** Elmondta, hogy a varrodán dolgozik a vasaló felett. Hetente csak kétszer fürödhet, és nem érti, hogy a szabáson dolgozók esetében miért indokolt inkább a napi fürdés lehetősége. Havonta 800-1200 forint marad a rabkeresményéből a levonások után, „ezért” legalább naponta egyszer fürdeni szeretne. Ha havonta 1000 forintnál több marad a levonás után, már nem jogosult tisztasági csomagra.

A fürdést napirendi pont szabályozza, de a zárkák mindegyike meleg vízzel ellátott, így a fogvatartott mindennapos mosakodása biztosított.

A Bizottság megfigyelőinek álláspontja szerint a zuhanyzás és a lavórban történő mosdás nem ugyanazt, de nem is hasonló jellegű tisztálkodási lehetőséget biztosít. Ezért továbbra is indokoltnak tartják a megfigyelők a fent tett javaslatukat, hogy legalább valamennyi dolgozó, ezen belül is a fizikailag megterhelő munkakörökben dolgozóknak lehetőségük legyen a napi rendszerességű zuhanyzásra.

Mezei Marianna állítása szerint 2012. június 26-án kedvezménnyel szabadulhatott volna. A bv. bíró előtti tárgyalás óta szerzett még egy jutalmat, ezért szeretne újabb tárgyalást, de hiába adja ki a kérelmi lapokat nincs eredménye.

A kalocsai intézet a látogatás másnapján küldött írásbeli tájékoztatása egyezik a fogvatartott állításával miszerint 2012. június 26-án feltételesen szabadságra bocsáthatták volna, amelyet azonban a törvényszék mellőzött. A bv. intézet továbbá tájékoztatott arról is, hogy a fogvatartottnak 1 év 6 hónap felfüggesztett börtönbüntetése vár végrehajtásra, amelyből kedvezménnyel 2014 szeptemberéből helyezhető feltételesen szabadlábra.

15. **X.Y.:** Családja Nyíregyházán lakik, nagyon sok idő, mire Kalocsára érnek beszélőre. Ráadásul egy éves a gyereke, akihez szeretne gyakran családi beszélőre menni. Azt mondják, ezt 3 havonta lehet kérelmezni.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága határozza meg, hogy egyes fogvatartott hol töltsen le szabadságvesztés büntetését, a jogszabályban megfogalmazott elv figyelembevételével „a fogvatartott lakhelyéhez legközelebbi” büntetés-végrehajtási intézetben. Abban az esetben, ha a fogvatartott családja az anyaintézettől nagyon messze van, akkor kérelmezheti családi beszélő keretein belül kapcsolattartóival a találkozást.

A panasz tekintetében javasoljuk a fogvatartottak tájékoztatását arról, hogy a családi beszélőt milyen gyakorisággal kérelmezhetik, arra a megjelölt 3 hónapról gyakrabban mehetnek-e.

16. **B. Gy.:**

- Elmondta, hogy a jogszabállyal ellentétesen, a kalocsai intézetben tilos vízforralót használni.
- A letétbe helyezett tárgyait ki szeretne volna kérni, ám ezeket nem kaphatta vissza, és amikor szólni mert ezért, feddés fenytetésben részesítették.
- Elmondta, hogy ugyan hallott arról, hogy van kondicionáló terem, de még nem tudta használni, holott szeretne volna.
- Elmondása szerint úgy állítanak fel anamnézist a bv. intézetben, hogy nem is végeznek orvosi vizsgálatot.
- Panaszt emelt továbbá a túlsúlyossággal, a zuhanyzók és a munkahelyi vécé rossz állapotával, a zárkák falainak rohadásával, továbbá a víz nem megfelelő hőfokával, valamint az étel mennyiségének elégtelenségével kapcsolatban. Az ablak kis méreténél fogva nagyon kevés

fényt ereszt át, a bitumenes padlót pedig nem tartja egy emberek tartózkodására rendelt helyiségben megfelelő padlóborításnak.

Az intézet Házirendje módosítás alatt van, a hókioldóval rendelkező vízforraló használata a 6/1996. IM rendelet alapján biztosított lesz a fogvatartottak részére.

A letétbe helyezett tárgyairól ügyészi kivizsgálás megtörtént, erről a fogvatartott tájékoztatást kapott.

A kondicionáló terem használata a gépek elavultsága miatt nem lehetséges, ennek kiváltására hoztuk az aerobik és a jóga foglalkozásokat.

A fogvatartottak intézetbe érkezésüket követően 48 órán belül orvosi vizsgálaton esnek át. Ez tartalmazza a korábbi betegségekre vonatkozó anamnézist, melyet a számítógépes rendszerben is rögzítünk. A fogvatartott befogadásakor az anamnézisének felvételekor még a külföldön készült orvosi dokumentációját is megmutatta, melyet az egészségügyi anyagban rögzítettünk. Megjegyzendő hogy a fogvatartott több alkalommal is aláírásával igazolva visszautasította a szakorvosi vizsgálatot illetve a gyógyszerelést, mivel egészségügyi végzettségére hivatkozással nem értett egyet az orvos által szükségesnek tartott gyógyszereléssel illetve szakvizsgálatokkal.

17. **X.Y.:** 8 hónapja nem látta a gyerekeit. Közülük 3 nevelőszülőnél van, 1 gyerek otthonban. 2 alkalommal küldte ki a kapcsolattartásra vonatkozó levelet, de nem kapott választ.

A bv.intézet a látogatás napján folytatott személyes megbeszélés alkalmával arról tájékoztatott, hogy a fogvatartott nevelője már tett lépéseket a fogvatartott által jelzett probléma megoldása érdekében.

18. **F.Á.:** Panaszolta a fogvatartott, hogy nem tud a családja csomagot küldeni, s míg a többiek rendszeresen kapnak, ő soha nem kap semmit.

Az intézet a személyes megbeszélésen arról tájékoztatta a megfigyelőket, hogy igyekeznek segítséget kérni karitatív szervezetektől.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának több karitatív szervezettel van együttműködési megállapodása. Ezen szervezetek az intézeteket felkeresik, ott felmérést végeznek, és ez alapján támogatják a rászorult fogvatartottat. (Ilyen pl. a Kalocsai-kecskeméti Főegyházmegye Karitás Szervezete.)

19. **X.Y.:** ugyancsak nem kap csomagot. Ő is szeretné valamilyen karitatív szervezet segítségét igénybe venni az intézet támogatásával.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának több karitatív szervezettel van együttműködési megállapodása. Ezen szervezetek az intézeteket felkeresik, ott felmérést végeznek, és ez alapján támogatják a rászorult fogvatartottat. (Ilyen pl. a Kalocsai-kecskeméti Főegyházmegye Karitás Szervezete.)

Budapest – Kalocsa, 2012. július - október